

Poštšina plačana v gotovini.

ZORA

LETO GOD. 22 ŠT. BR. 9-10

GLASILO JUGO SLOVANSKEGA
KATOLIŠKEGA
DIJAŠTVA

GLASILO JUGO SLAVENSKOG
KATOLIČKOG
DIAŠTVA

Vsebina

ČLANKI:

Janko Kralj: Do nove družbe. (Dalje.)	125
France Žužek: Kmetško delavsko vprašanje	127
Josip Rustja: Delitev dela	134
K sedemdesetletnici knezoškofa dr. Ant. B. Jegliča (1850—1920)	136
KULTURNI VESTNIK	138—139
SOCIALNI POKRET	139—150
ŽARKI	150—151
PRVO CVIJEČE:	
Đuro Sudeta: Život	151
Anton Vodnik: Jaz ljubim deklice plahe, boječe	151
Đuro Sudeta: Bogu	152
Sa livada	152
Prognanik	152
Jože: Naš jok	153
Anton Vodnik: Menihi	153
Dekliške pesmi	153
A.-R.-G.: Bez slobode	154
Roza Venny: Moj cvet	154
Lotyš: Z zarjo večerno	155
A.-R.-G.: Starim guslam	155
LISTNICA UREDNIŠTVA	155

Uredništvo »ZORE«: Janko Kralj, Ljubljana, Jugoslovanska tiskarna.

Naročnina naj se blagovoli pošiljati

Upravništvu »Zore«: Ljubljana, pisarna Jugoslovanske tiskarne.

Naročnina za celo leto 20 K, za dijake 10 K.

Izdajatelj in odgovorni urednik: Ludovik Tomažič.

Glasilo katoliškega jugoslovanskega dijaštva.

JANKO KRALJ:

Do nove družbe.

(Dalje).

III. Idejni temelji kapitalizma.

Korenine socialnega vprašanja segajo v globino človeške duše. Dve človeški duši prirojeni prvini sta, ki tvorita in sta tvorili vir vsega socialnega zla: delomržje in sebičnost. Oboje je v neki meri človeku urojeno, oboje je tudi vogelni kamen modernega kapitalizma.

Proti temu pravzrokoma duševne in materialne bede je religija zastavila vso težo svoje moralne sile. V starem zakonu je Jehova otvoril svoje zakonodajno delo z mogočnim stavkom: »V potu svojega obraza si boš služil svoj kruh.« S tem je bila takoj v začetku obsojena mržnja do dela in proglašena resnica: In labore salus et requies! V novem zakonu je strnil Bog svoj odredilni in osvobodilni nauk v (za tisto dobo) revolucionarno, svet preustvarjajočo Besedo: »Ljubi svojega bližnjega!« Sebičnosti je bil napovedan boj. Človeštvo je imelo v rokah vse idejne prvine, s katerimi bi moglo ustvariti novo družbo, zgrajeno na krščanstvu in praktični ljubezni do bližnjega. Z vstajenjem božjim je prišlo vstajenje človeške duše: milijoni revnih in gaženih, vladarjev in gospodov so odtrgali svoje duše od stvari in dvignili svoje oko k nebu, kjer živi Ideal najvišje pravice, lepote in moči. Iskra božjega duha je padla v duše; in ko molijo verniki največjo socialno pesem, »Oče naš«, se zavedaajo: Njegovi otroci smo, bratje smo si in pred Njegovim obličjem vsi enaki.

Cel tedanji kulturni svet je sprejel ta nauk. Danes, po 2000 letih, zremo pa družbo, ki je v svoji vodilni tendenci zavestno odpadla od teh dveh temeljnih naukov in zgradila družabni red na sebič-

nosti in delomržju. Odkod ta preobrat, odkod ta strup, ki ni razjedel samo moralnih vezi, ki so vezale družbo, ampak se je priplazil celo do vse kulture in jo napravil za monopol gotovega sloja?

Treba je najprej doumeti, da se notranji preobrat celih nadodov ni izvršil ne z enim aktom in tudi ne v enem rodu. Še dolgo so živeli v dušah odlomki starega mišljenja. Krščanska družba je od stare poganske kulture sprejela celo vrsto ustanov. Usodepolno je bilo zanjo, da si je prisvojila brez kritike rimsko pravno pojmovanje, da je recipirala pojem o svetosti države in zasebne lastnine. Odločno antisocialni duh rimskega prava je bil prva kal nesoglasja in nekonsekvence v krščanski družbi.¹ — Krščanska družba prvih stoletij je pa druge panoge in ustanove rimsko-grške kulture zavrnila. Zavrgla je Homerja in Horaca, Fidijsa in Skopasa, dobro vedoč, da živi v njih duh, ki poudarja svoboden in brezobziren razmah osebnosti, zametujoč žrtev, svetost tripljenja in altruizem. Ta duh je bil takrat še živ, mogel je direktno vplivati na duše, bil je duh poganstva, duh sebičnosti, katerega je bilo krščanstvo napadlo. Zato je krščanska družba prelomila z velikim delom stare kulture, ker ni mogla in smela skleniti kompromisa z njo. V kolikor je pa zavestno ali nezavestno akceptirala antisocialne ideje imperialističnega in militarističnega Rima in pozneje Bizanca, v toliko je že sprejela vase kali razkroja.

Če potegnemo s prstom po rdeči črti, ki označuje razvojno črto človeštva, pridemo do točke, kjer se prvič odločno in

¹ Primerjaj v Krekovem »Socializmu« citat iz Iheringa.

ostro odcepi od prvotne smeri, od doslednega in resničnega krščanstva. Ta točka, ko je stala kultura in vse mišljenje vodilnih elementov človeštva na razpotju, je humanizem. Humanizem je v 12. stoletju zopet dvignil na ščit že napol zamrle ideje poganstva, duhu Božjemu je zoperstavil silo duha človekovega, nasproti altruizmu je poudarjal pravico individua, da se razvije brez ozira na druge. S svojim kriticismom je pripravljala velikim verskim revolucijam 15. in 16. stoletja. Humanizem je ustvaril neprecenljive kulturne vrednote, veliko in znamenito umetnost, oplodil je vedo, rodil je prve zametke laiške inteligence. Pozabiti pa ne smemo, da so vse te kulturne pridobitve zrastle iz socialno tlačanih množic. Ko so svetni in cerkveni knezje, patriciji in plemiči gradili čudovite palače, cerkve s stoterimi stolpci, ko so mojstri renesančne umetnosti vdahnili svojega duha v barve in na stene, so to mogli storiti samo zato, ker se je na dnu življenja neutrudno gibalo milijon rok, ker so tam živele v bedi množice, ki so kupičile bogastvo — mecenom. Iz tega socialnega prepada se je dvignilo nezadovoljstvo, v množicah je vstala temna zavest, da so »bogati«, »gospoda« zavrgli prvotno pravo vero. Humanizem je poklical v življenje poganške ideale in ustvaril je na račun delavnih bednih množic razkošje. Oboje je pripravljalo pot reformatorjem. In takrat je bruhnil na dan pretresljivi klic socialnih revolucionarjev, v katerih imenu je govoril že koncem 14. stoletja angleški ljudski pridigar množicam: »Vi dobri ljudje, nikdar ne bo dobro v Angliji, dokler ne bo imetje skupna last in dokler bodo gospodje in tlačani. S kakim pravom so takozvani lordi večji ljudje kot mi? Zakaj so to zaslužili? Če mi vsi izhajamo od istih staršev, od Adama in Eve, kako morejo reči ali dokazati, da so boljši kot mi, če ne že morda zato, ker povzročajo, da mi v potu svojega obraza pridobivamo, kar oni zapravljajo v svojem razkošju... Oni imajo sladke ure in lepe hiše; mi imajo grenkobo in delo, dež in veter na poljih.«

In potem je stopil Martin Luter pred wittenberško stolnico in nabil na vrata svojo razjedajočo kriticiščno deklaracijo: — razglas velike verske revolucije. Hus, Wiclif, Kalvin in Zwingli so pred in za njim zapalili kresove verske revolucije in obenem je nad Evropo vzplamtel žar socialne revolucije.

Naraščajoči kapitalizem je z mladostno silo rušil družabne temelje, emancipacija osebnosti je napredovala na vseh poljih. Pri religiji so začeli reformatorji proglašati subjektivizem, nobenega bistvenega temelja krščanstva niso pustili nedotaknjenega in privedli so vrsto evropskih narodov v neštevilno zablod, v mračne zagate, v katere ni več sijala jasna in enostavna luč prvotne in neizpremenljive resnice. Ta strup subjektivizma se je polagoma zajedel v vse panoge človeškega delovanja, in ko je objel tudi gospodarstvo, je kapitalizem dobil svojo znanstveno podlago — gospodarski liberalizem. Njegov klasični predstavnik je Adam Smith, utemeljitelj moderne narodno-gospodarske vede. On ima zaslugo, da je razvil in uveljavil načelo, da je delo pravi in bistveni vzrok in vir bogastva. Posledica tega načela je bila, da so posvečali produkciji in izpolnjevanju tehničnih sredstev vedno večjo pozornost. Težišče vseh stremeljenj človeštva je bilo s tem prenešeno na gospodarsko polje: postati bogat je glavni cilj posameznika, naroda in države. Prosta, od nikakih zakonov omejena konkurenca določa cene blagu. V svobodnem razmahu kapitala in človeških sil bo nastalo blagostanje med ljudmi. Tej popolni gospodarski svobodi nasprotujejo socialni zakoni, ki ščitijo delavno moč pred izkoriščanjem, ker omejujejo možnost, da se razvije svobodna tekma. In tako se je zgodilo, da je dal liberalizem močnejšemu svobodne roke, da more izkoriščati slabotnega, ki gospodarske svobode ni mogel uporabiti. Med delavcem in delodajalcem naj po načelih gosp. liberalizma n. pr. velja »svobodna pogodba«. Za delodajalca more biti ta pogodba, ki vsebuje višino mezde in druge delovne pogoje, gotovo svobodna. Delavec je pa od bede, od strahu pred brezposelnostjo nujno prisiljen, služiti si z delom svoj kruh in zato sklepa pod pritiskom delovno pogodbo. Toda liberalizem ne vpoštevata tega dejstva; vsaka socialna zakonodaja, ki bi urejala in omilila odnose med delavcem in delodajalcem, bi bistveno nasprotovala načelu neomejene svobode. Liberalizem trdi, da tudi vsak pritisk delavstva zavira gospodarsko svobodo; zato je strogo-liberalna država prepovedala delavstvu bojne (strokovne) organizacije, kaznovala je stavko, odvezla je delavcem koalicijsko pravico. — Kapital in človek sta v očeh liberalizma enakovredna pro-

dukcijska činitelja, enakovredna tudi tedaj, ko gre za naravne pravice človeka. Stroj se obrabi in vrže na cesto, delavec se obrabi, »svobodna pogodba« se razveljavi in delavec gre na ceto.

Te ideje si je prisvojilo imovito meščanstvo, ki je imelo v rokah formulo gospodarskega razvoja. Vedoč, da bo mogla povsod uveljaviti svojo voljo šele tedaj, ko bo zagospodovalo v državi, je meščanstvo pripravljalo tla političnemu prevratu. Izrabljajoč gesla političnega liberalizma je buržoazija vrgla staro absolutistično državo, strla fevdalni gospodarski red in se s pomočjo nezadovoljnih ljudskih množic polastila državnega krmila. Ideje, ki so skozi ročave prenavljale duše in rodile v njih novo pojmovanje o družbi in gospodarstvu, so slednjič prodrle tudi v javnosti. Kapitalizem je dobil silo državne avtoritete v roke in je skoro brez odpora zavladal v najnaprednejših evropskih državah. In še vedno so mu nove ideje krepile hrbtenico. V umetnosti in filozofiji so se uveljavljale struje, ki so proglašale avtonomijo osebnosti, trgajoč iz duš vezi altruizma, ki je žrtvovanje osebnosti v korist višji ideji. Iz empiričnih ved, predvsem iz naravoslovja, je vrsta

modernih filozofov prenesla tudi v filozofijo pojem, da je življenje »brezobziren boj za obstanek«. Iz opazovanj živalskega življenja so enostavno skovali nespremenljiv zakon za človeka, rekoč: »V boju za obstanek mora zmagati silnejša vrsta (Herrenmenschen), propade naj pa šibkejša«. Dnevna filozofija je zanesla to misel poplitveno med množice, petkrajcarski darvinizem je zopet porušil toliko in toliko etičnih prvin, ki so vezale družbo v celoto. Tako razkrajala individualizem vse odnošaje, tre stare družabne in gospodarske oblike in meče posameznike, cele sloje, plemena in cele države v vrtinec kapitalizma.

Od Lutra do Nietzscheja se nahaja kulturno človeštvo v trajni idejni krizi. Negativne ideje, ki so bile velike v razkrajanju, majhne pa v zgradbi, so razdrobile družbo v drobce, uničile so ji skupen, vodilni ideal. Atomizirana družba je nudila kapitalizmu plodna tla; v njih je pogнал globoke korenine in se je bohotno razrastle. Denarno in intelektualno plemstvo sta mu sekali gaz, prvo v praksi, drugo v teoriji. Ideje so modernemu kapitalizmu dale kri in moč, ideje ga bodo porazile.

FRANCE ŽUŽEK:

Kmetско delavsko vprašanje.

Živimo v dobi vsesplošnih organizacij: stanovskih, kulturno-političnih, stanovsko-političnih, narodno-gospodarskih itd., itd. Kapital, delavec, kmet in posel, uradnik in dijak, moški in ženske, minister in cestni pometlač — vse je organizirano, vse se osredotočuje, da v skupni bojni črti s tem hujšo silo napada in odbija napade. Kdor ne zapopade današnjih neznosnih socialnih neprilik, bo trdil, da je množenje organizacij epidemija, ki se prijemlje duševnih prenapetostev, ne da bi obstojala dejanska potreba po organizaciji. Toda temu ni tako! — Istina je, da so vse vrste organizacije, zlasti pa strokovne, stanovske in stanovsko-politične nujna posledica vedno rastočega socialnega zla. Čimbolj se večajo družbene neprilike, čimbolj padajo v žrela boja za človeško existenco vedno novi stanovi, tembolj se čuti potreba po združenju stanov, tembolj se širi organizacijska misel od poedinca do poedinca, tem-

bolj raste odpor proti nositelju vsega socialnega zla, proti obstoječemu kapitalističnemu družabnemu redu. Gospodarski liberalizem je odprl na stežaj vrata izkoriščanju — kapitalizmu, državni liberalizem je malikoval in rodil militarizem in narodni šovinizem, nramni liberalizem pa je spočel svobodomiselstvo. Ti trije deli pa so vogelni kamen obstoječega krivičnega družabnega reda, ker voljo posameznika ali popolnoma zanikajo ali pa ji pripisujejo božjo veljavo. To je rodilo in povzročilo svetovno vojno, v kateri je bilo tepeno vse, predvsem delavno ljudstvo, brezpravna masa, ki je ob ljubezni do domovine pozabila še na košček vsakdanjega kruha.

Če je hotelo človeštvo preprečiti diktaturo par bogatih ljudi, potem je moralo zagrabiti za edino rešilno bilko, za organizacijo. Sila je torej pripravila pot organizacijam. In dejansko vidimo, da so stro-

kovne, stanovske in stanovsko-politične organizacije izključno obrambnega značaja. Te organizacije so se iztisnile iz socialnega zla in so njegov plod. Socialno zlo je njihov oče in njihova mati. Ko pride naša zvezda, socialistični družabni red, tedaj bo padlo socialno zlo, z organizacijo in ljuto borbo med njimi. Sedaj pa je nujno potrebno, da se organizacije vseh vrst izpeljejo do najvišje stopnje popolnosti. Dati jim je treba eno skupno gospodarsko smernico: Neizprosno boj kapitalističnemu družabnemu redu in vsemu, kar ga pospešuje in podpira! Tako bomo izločili nevarnost medsebojnega boja in klanja in osredotočili vse sile proti enemu samemu cilju: Dosega socialističnega družabnega reda! Kako priti do njega in kakšen naj bo: krščanski ali protikrščanski, — je vprašanje zase. Za sedaj moramo obrniti pozornost enemu velikemu vprašanju, ki leži še nenačeto pred nami, ki je pa tolike važnosti in ki sili s tako silo na dan, da pomenja nov vogelni kamen; od rešitve tega vprašanja je odvisno vse: Pri tem vprašanju bomo preizkusili glavni stan naše države, kmetijski stan, in spoznali, ali je v nas dovolj socialističnega duha, ali hočemo dati svobode tudi drugim, ali znamo gledati v bodočnost, ali znamo iz razvalin sedanjosti kovati dni, ki jih še ni, ali je v nas ona velika moč, ki bo vzdržala vse udarce v obraz in šla brezobzirno cilju nasproti? To vprašanje je kmetisko delavsko vprašanje.

I. Beg z dežele.

Ko smo dosegli svoj vzor: lastno suvereno državo, tedaj smo rekli: Konec je suženjstva, konec izseljevanja, konec bede in izsesavanja. Računali smo napačno, upijano nas je vzhajajoče solnce, zato je prišla reakcija in razočaranje. Pozabili smo bili, da je dolgotrajna vojna uničila skoro docela vse človeške kulturne vrednote, predvsem нравne. Kjer pa ni нравne in srčne kulture, tam je sebičnost in izkoriščanje, tam je bogastvo in revščina, tam je pravo močnejšega nad slabejšim, tam je prevelika družabna razlika, tam je nestanovitnost, tam se pripravlja široka cesta brezobzirni socialno-politični revoluciji. — Pozabili smo bili, da je suverena država le zunanja oblika brez notranje vsebine, okvir brez odgovarjajoče mu slike. Pozabili smo bili, da je suverena država prav tolika posledica zmanjšane

moči naših zunanjih nasprotnikov, v kolikor je posledica osredotočenih odpornih sil zatiranih, pozabili smo bili, da pa je notranja vsebina, slika, kijobomodali v okviru suverene države, izključno produkt iz dela nas vseh poedincev, ki sestavljamo ta veliki novi organizem, jugoslovansko državo.

Zato smo se zanašali na druge, ker smo bili vajeni, da je eden koval, drugi pa kimali in šli slepo za njim. Prišlo je razočaranje, obstrmeli smo in — videli: V okvirju nove države je kavs, vmes pa toliko gnilih prvin, da bo potrebna herkulška moč, predno bo čist ta Avgijev hlev. Privihati bo treba rokave vsem, delati bo treba vsem! Tako se bo očistilo ozračje, izginile bodo gnile prvine; potem pa gremo na delo za notranjo vsebino naše države. Kakšen naj bo ta? Za vse naj bo dovolj prostora, svoboda naj bo v njej, ker suženjstvo je veleizdaja! Prava svoboda pa bo samo v krščansko-socialistični družbi, ki je že spočeta.

Velik socialen simptom je beg bednega, delavnega delavskega ljudstva z dežele v mesto, tovarne in tujino. Dan na dan prihajajo v Ljubljano hlapci, dekleta, delavci, kajzarji in bajtarji ter povprašujejo krog agentov, kako bi najlažje odšli v — Ameriko. Po deželi hodijo francoski agentje in nabirajo mlade fante za v francoske šume, da bodo opravljali tam dela za francoska velepodjetja in jim polnili žepe. Da se fantom doma dobro godi, ne bi silili v tujino negotovosti nasproti, ker malokdo tako goreče ljubi svoj slamnati krov kot sin našega naroda. Samoohrana jih žene v svet — iz svobodne suverene države! Ne zavedajo pa se, da bodo s tem povečali v znatni meri socialno zlo in več ali manj obtežili boj proletariata proti velekapitalu. Kajti v Franciji obstoje prav tako mezdna gibanja kot pri nas. Tam je delavec prav tako brezpraven in brez varstva kot pri nas. Zato je velik socialni greh, ako mi število proletariata v Franciji s svojim dotokom povečujemo. Kapitalist, ki bo imel dovolj delavcev na ponudbo, bo plačal slabo. Zato je naša sveta dolžnost, da dotok kmetijskih delavcev v industrijska središča popolnoma preprečimo. Podjetnik mora imeti samo toliko delavcev na razpolago, kolikor jih nujno potrebuje. Kadar bo nastalo mezdno gibanje, pa ne bo imel drugih, tedaj bo tudi

ta okoreneli kapitalist spoznal, da ni podjetje on, marveč stotine delavnih rok, ki dvigajo kladiva in krampe od zore do mraka, od mraka do dne. Tedaj bo spoznal, da smo vezani drug na druge, tedaj bo začel socialistično misliti, bo delavcem radevolje, ne vsled pritiska sile, marveč iz prepričanja in socialnega čuta — ustregel, in začetek splošne socializacije je tu!

Poljedelska kriza pa se z odtokom kmetskega delavstva ne bo rešila. Nasprotno: povečala se bo! Čim manj delavcev na deželi, tem več neobdelane in neizrabljene zemlje, tem manj poljskih produktov, tem višje cene le-tem, tem več lačnih želodcev, tem bolj rastoče število proletariata. V povzdigi poljedelstva, v izrabi zadnje zaplate zemlje, v zmanjšanju dotoka v industrijska središča leži en predpogoj socializacije.

Ako pa je položaj kmetiskih delavcev, poslov, kajzarjev in bajtarjev ter osebenkov nevzdržen, potem je treba tu takoj na delo. Kako? Videli smo, da beg z dežele v industrijska centra socialno zlo dvakrat povečuje: Prvič škoduje industrijskim delavcem, ki jih je že itak preveč, drugič zmanjša količino poljskih produktov, ki so glavna dobrina človeštva za ohrano. Če je temu tako, potem morajo ostati kmetijski delavci na deželi.

Pravi! A položaj je nevzdržen. Tudi res. Zlasti pa zato, ker se je število kmetiskih delavcev v zadnjih letih potrojilo. Čudno!? Koliko jih je padlo, koliko jih je pomrlo, koliko porodov je bilo manj! In vendar se je število potrojilo? Da! In sicer zato, ker ni bilo tekom šestih let nobenega izseljevanja. Pred vojno je vse drlo v Ameriko, sedaj pa so ostali doma. Da so meje odprte in da je dovolj denarja za potne stroške, — vsak dan bi čuli pesem po ljubljanskih ulicah: Oj, z Bogom, z Bogom, očka vi! Kol'krat ste mi kruha rezali... Tako pa so ostali doma. Močni so, zdravi so, dovtipni so in delavci, da je veselje gledati, kako pada trava pod njihovo koso, kako globoko se zadira v deblo sekira pod njihovimi udarci. Toda manjka jim hrane, manjka obleke — vsega. Delal bi in živel, pa nima predpogojev. Tu je treba odpomoči! — Izrekli smo se proti begu z dežele, proti dotoku v industrijska mesta. Ker pa je položaj kmetskega delavstva nevzdržen, sledi iz tega, da je treba kmetiskim delav-

cem, poslom, kajzarjem in bajtarjem na deželi ustvariti položaj, ki jim bo nudil človeka dostojno življenje. Naloga vseh, ki kujejo bodoče dni je torej, da se poglobe v to vprašanje, da povedo svoje misli. Iz teh se bo izcimil v kratki dobi eklatanten načrt, strumna organizacija in vsestransko pravična, socialna rešitev tega aktualnega vprašanja.

II. Demoralizacija kmetskega delavstva.

Svoje dni so razdelili gozde, stelnice, senožeti, travnike, pašnike in njive. V vsaki vasi je nastalo gotovo število gruntarjev (četrt-, pol- in celih gruntarjev), kajzarjev z eno ali dvema njivicama ter drugih, ki niso dobili niti pedi zemlje. Tedaj še ni bilo velike razlike med premožnejšimi in revnimi, ker so bili povečini še vsi skupaj odvisni od denarnih oderuhov, ker jih je družil skupni boj za gospodarsko osamosvojitev. Tako je ostalo en rod. Bajtar je hodil h kmetu kositi, bajtarica žet, grabiti in plet. Kmet je pošteno plačal deloma v denarju, deloma v živilih, tudi drva jim je pripeljal za zimo. Oče in mati sta delala, otroci pa so ostajali doma, prepuščeni sami sebi. Shajali so se: fantki in dekleta. Po podeh in kozolcih so se lovili in skrivali. Kdor je videl to, ta bo vedel, koliko moralnega zla je imelo za posledico. Šestletni otroci so bili popolnoma poučeni o vseh seksualnih procesih od slabe, grde strani, kvantali so in kvasili ter kleli. Postali so lačni: Klatili so sadje, kopali krompir, lomili koruzne storže in jih pekli. Tudi korenju in repi so delali škodo. Po grmovju so razdirali ptičja gnezda, mučili in pekli na klinih mladiče. Včasih je izginil temu ali onemu kmetu petelin, kokoš ali piščanec, jeseni pa čebula in glava iz zelnika. Otroci so dorastli v fante in dekleta. Najhujši ponočnjaki so bili kmetijski delavci, najprej je odprla okno bajtarska punca, ki je bila kot mleko in kri, in rdeč nagelj je visel iz majhnega okenca lesene bajte. Tako se je dogajalo, da je začelo rasti število nezakonskih otrok. Kmetijski rod, ki je vzrastel sporedno s temi reveži, od vseh zapuščenimi, je videl vse to in se je obrnil od njih. V šolah so bili bajtarski otroci najslabši. Pozimi niso imeli čevljev poleti strgano obleko. Sami sebe so se sramovali. To pa je začetek propada. V mladih srcih so bile zamorjene najnežnejše kali, ko so dorastli v fante in dekleta, so bili že davno popolnoma otrpni. Kaj zdaj? Ali nadaljuje

pot, ki je je bil navajen od mlada, ali pa prelomi z — vero! In zgodilo se je povečini poslednje. Pretežna večina sedanjega kmetsko-delavskega naraščaja je še vsaj versko zelo mlačna, če že ne popolnoma sovražna in nasprotna.

Kdo je kriv temu? Ali protiverska propaganda? Deloma, pa zelo malo. Malo so brali ti ljudje, zelo malo. Izključeno je, da bi bili vsled propagande zabredli tako daleč. Kdo je torej kriv? Zgoraj smo videli, kako so psihično nujno morali priti v današnje stanje. Krivo je slovensko ljudstvo, krivi so ljudje, ki so imeli moč v rokah, pa niso spoznali o pravem času gorja, ki se bliža. Vse so poudarjali, vero in ljubezen, gospodarskih dobrin pa jim niso nudili.

Huda je ta obsodba, in srce me boli, pa sem vesel, da sem prvi izrekel to, kar je nujno potrebno. Nikjer ni pisano, da bi morali hvaliti svoje lastne napake, ampak nasprotno: Spoznaj sam sebe in se obsodi. Šele tedaj bo v stanu, delati prav in dobro. En sam sklep je mogoč iz vsega tega: Na delo za rešitev kmetsko-delavskega vprašanja! Doli s sebičnostjo: kapitalistično, fabriško ali kmetsko! Utirajmo pot krščanskemu socializmu, širimo socialistično naziranje od poedinca do poedinca! Ne govorimo samo, marveč tudi delajmo, predvsem delajmo za gospodarski prosperitet bednega delavnega delavskega ljudstva.

Tudi iz tega poglavja je jasno razvidno, kako aktualno je kmetsko delavsko vprašanje.

III. Nekaj misli k rešitvi vprašanja.

A. Stalni domovi.

V vsaki fari je gotovo število pijavk. Judovsko natančno imajo preračunjeno svoje in imetje drugih. Revez hodi k njemu po posojilo, ali pa jemlje blago na kreda, kar je končno isto. Ko se bajtar zadolži toliko, kolikor je vredno njegovo neznatno nepremično imetje, tedaj mu zavije vrat. Lahko bi počakal prilike, ko bi mu kajžar na ta ali na oni način vrnil posojilo z obrestmi, pa ne mara. Proda mu in si mane roke. Revez postane še revnejši, bogatin na njegovo škodo bogatejši — socialna razlika se veča, veča gorje in nezadovoljnost. Jaz poznam n. pr. starca, ki je

star 70 let in — služi. V bližnjem smrekovem gozdu stoje razvaline majhne kočice. Krog nje so bile včasih dobro obdelane njive, do zadnje krpice obdelane in produktivno izrabljene. Sedaj rastejo tam 20 metrov dolge smreke, last grofa, ki je pod sekvestrom. Zemlja pa naj bo onega, ki jo obdeluje, je dejal prestolonaslednik Aleksander — — —

Skoro v vsaki vasi se dobi gospodar, ki ni vreden hlača, ali pa je tako nesrečen in duševno razdvojen, da se vda pijači. Vsi trdni sklepi so zastoj. V par letih je grunt — prodan. On in žena ter otroci so na cesti. On, ki je prej najemal ljudi, hodi na dneve. Eni so se okoristili, drugi pa so pomnožili število bednih. Nemaniči rastejo, premožnejši postajajo brezobzirni, beda in nezadovoljstvo se širi. Socialno vprašanje postaja akutnejše. Kam plove-mo, kam jadramo?

Tu je treba volje in — zakona. Na eni strani naj bi ščitil reveže, ki so brez dejanske moči, na drugi strani pa naj bi podprl mehurjanost voljo onih gospodarjev, ki niso zmožni, napraviti enega sklepa, da bi se ga tudi držali.

Tak zakon bi bil zakon o stalnih domovih, ki obstoja v Ameriki že dolgo. Zakon o stalnih domovih določa eksistenčni minimum zemlje, ki je ne more vzeti lastniku nihče, čeprav je čez glavo zadolžen. Na eni strani preprečuje ta zakon špekulativno izrabljanje šibkejših značajev, na drugi pa podkrepljuje voljo slabotnejšev, katerim ne mara nihče več posojati, ker ve, da nikdar več nazaj ne bo dobil. Slabotnej se ne nanaša več na »darežljive« roke, marveč prime za delo sebi, svojim otrokom in človeški družbi v prid.

Zakon o stalnih domovih preprečuje preveliko razkosovanje srednjih in malih posestev, s tem pa seveda postavlja trdne meje proti naraščanju kmetskega proletariata. Zakon o stalnih domovih bo treba natančno preučiti in ga prirediti v smislu jugoslovanskega narodnega gospodarstva; kajti jasno je, da bi tak zakon v znatni meri zamašil jez rastočemu socialnemu zlu. Če pa je zakon o stalnih domovih kaj takega v stanu, je socialen; če je socialen, je nujno potreben; če je nujno potreben, je tudi mogoč. Čemu torej čakati? Na delo je treba! In če je našim starejšim žal oficirske časti, katere jim nihče več ne izkazuje, da kegljajo, mesto da bi študirali pereča vprašanja, mesto da bi šli med delavni narod in spoznavali njega

težnje in težave, potem je dolžnost nas mladih, da napravimo prelom z brezdeljem in filistrstvom ter da gremo sami na delo. Fraku in rokavicam naj pritrjujejo lahkokrile, možitve željne gospodične, krščansko-socialistična omladina pa naj se navadi blatnih čevljev v spoznavanju onih brezpravnih tisočev, katerim so začeli danes politični demagogje kupovati duše za koruzno moko in sladkor, ker se boje začetka konca, ki je že tu, in ker niso v stanu, nuditi proletarski masi gospodarskih udobnosti. To je seveda popolnoma nemogoče, ker je njih sebičnost prevelika. Najžalostnejše je seveda to, da se sacrogoizma drži v mnogo, mnogo slučajih krščanski naslov. Tej sebičnosti veljaj naš glavni napad. Kajti: dokler ne bo čist lasten hlev, toliko časa se sramujmo pogledati čez plot na sosedov vrt!

B. Agrarna reforma.

Še bo precej vode preteklo, predno bo izveden zakon o agrarni reformi. Vsi dosedanja poizkusi in debate pa so pokazale, kako malo ima pričakovati od rešitve tega vprašanja kmetski delavec, kajzar in posel.

O poljedelstvu govoriti tu obširneje, bi bilo odveč. Vsa načela, kako vzdigniti produkcijo poljskih pridelkov, so jasno načrtana v dr. A. Gosarjevi knjigi: Narodno-gospodarski eseji. V glavnem naj bi obveljalo načelo: Nihče ne sme imeti toliko zemlje, da bi živel iz dohodkov iz nje brez dela. So posestva, katerih gospodarji in lastniki hodijo po letoviščih in kopališčih, ki nikdar ne primejo za delo, ki se debele in pohajkujejo, ker se žive od dela drugih. Take posestnike je treba razlastiti tako daleč, da bodo prisiljeni, prijeti za delo. Pravijo, da bi to ne bilo povsod socialno, ker za nekatera posestva ni toliko revnih ljudi, da bi se razdelila med nje. To bi držalo. Toda na drugi strani pa imamo že tako razkosana mala posestva, da jim moramo obdržati sedanjí obseg z zakonom o stalnih domovih; kmetske delavce, bajtarje in kajzarje iz teh krajev je treba premestiti tja, kjer so veliki kompleksi veleposestev. Na eni strani bi se tako zmanjšala beda v prvih krajih, na drugi strani pa bi se neizmerno pomnožila produkcija poljskih pridelkov sedanjih vele-

posestev. Skušnja uči namreč, da so mala posestva vedno veliko bolj obdelana in tla do zadnje zaplate obsejana in izrabljena. Vsekakor pa bi se rešitev tega vprašanja ne smela umeriti po enem kopitu, marveč bi se bilo treba ozirati na svojstva posameznih pokrajin in njihov gospodarski značaj.

Izmed resolucij, ki so se stavile o agrarni reformi na različnih shodih in zborovanjih, bi bilo brezpogojno zavreči eno: Namreč ono, ki zahteva, da se popravijo krivice, storjene svojčas ob razdeljevanju posestev, v prid sedanjim lastnikom. Kjer obstoja ta »krivica« iz par kvadratnih metrov zemlje, pašnika ali gozda, naj bi magari obveljalo to načelo! Kjer pa gre za nekaj oralov, tam naj dotična zemlja pripade onim, ki nimajo ničesar, ali pa vidno premalo! Pravemu lastniku, četrt- ali polgruntarju, ki redi 4—8 glav živine, pa naj bi se prisodila za to morebitna odškodnina.

Če kje, se bo treba zlasti pri reševanju agrarnega vprašanja ozirati na one, ki bi radi redili par glav živine, obdelovali zemljo ter si v potu svojega obraza služili svoj kruh. Ako bodo veleposestev, ki se bodo delila, deležni predvsem oni, ki imajo že zadosti, potem bo imelo to za posledico večanje socialnega zla. »Zadosti« je zelo subjektiven pojem; današnji egoistični svet soloh nima »zadosti«. Primer: Spomladi 1920 so dajali v nekem kraju v zakup senožeti veleposestva s pripombo, da dobe po zmernih cenah samo oni, ki nimajo »zadosti« krme. Prišli so kočarji in gruntarji. Kočarji so imeli po 1 kravico, pa premalo krme še za to; gruntarji pa so redili 8—10 glav živine; no, marsikomu je na spomlad res trda šla za krmo. Kočarji in gruntarji so se pri zakupodaji sprli; drugi so namreč trdili, da nimajo »zadosti« krme. No, komisija je potem ugotovila, da imajo krme »zadosti«, pa živine preveč, in je senožeti razdelila kajzarjem, kar je čisto prav.

Iz tega je razvidno, da bo treba določiti po svojstvih krajev največji izmer posestva preko katerega ne sme iti nihče. Kar je čez mero, naj se odda potrebnim! Čisto jasno pa je, da je vsako posestvo čez 25 ha pri nas preveliko, ako ne obsega preveč grizastih, resastih, mahovitih in kamenitih griž. Pri posestvu 25 ha mora biti dekla ali hlapec ali oba in mnogo dni-

narjev na leto. Posestvo čez 30 ha obdelujejo pa že povečini samo najeti ljudje, gospodar in gospodinja pa komandirata, zlasti, ako imata še gostilniško in obrtno koncesijo, kar je skoro povsod v navadi. Kdor ima velik grunt, ima tudi krčmo, prodajalno, pošto, javno tehniko in trafiko. Vse ima on, vse se steka v njegovo vrečo, otroci pa so navadno lenuhi in zapravljivci, ki niso za nobeno rabo. Mnogokrat pridejo na stara leta do čina občinskih revežev. V tesni zvezi z agrarno reformo je delitev funkcij in stanu. Ali eno, ali drugo, vsega ne bo imel eden, da bi mu morali vsi v vsem pomagati. Birt naj ima krčmo, trgovec trgovino, pošto država, trafike invalidi, vdove in sirote, kmetje pa grunte! Tako se bo pomnožilo število gospodarsko neodvisnih ljudi, blagostanje, zadovoljstvo, vera v bodočnost, samozavest, trdna volja in veselje do dela. In tega je danes najbolj potreba.

C. Kolonizacija.

Neizmerne pokrajine južne Srbije in Makedonije so še popolnoma neobljudene in neobdelane. Posledica turškega gospodarstva in lenobe kajpak. Pravijo, da je podnebje tam doli prav tako kot pri nas, zemlja pa izredno rodovitna. Če pomislimo, koliko je pri nas pridnih, poštenih, zdravih in delavnih ljudi, ki hrepene naravnost po njivah, senožetih in šumah, — tam doli pa čeli kompleksi, ki hrepene po plugu, motiki in semenju, če pomislimo, koliko socialnega gorja povzroča pri nas baš pomanjkanje zemlje, potem se zavemo mahoma, kako kričeče je potrebna rešitev notranje kolonizacije. Na stotine delavskih družin bo dobilo zemlje, domovje in — kruha. Zmanjšala se bo beda doma, zmanjšal dotok s kmetov v mesta in industrijska središča, pa povečala produkcija poljskih pridelkov. Naloga nas vseh je, da niti za hip ne izpustimo izpred oči tega vprašanja, naloga nas vseh je, da potujemo na jug in na licu mesta ugotovimo pogoje naseljevanja; podrobnosti se dajo izpeljati samo tedaj, ko smo natančno spoznali značaj, prilike in neprilike onih krajev, ki bi prišli v poštev za kolonizacijo. Glavne obrise bi označili lahko sedaj:

1. Poljedelstvo tam doli je tehnično še daleč za našim. — Zato bi bil potreben državni kredit za nabavo poljedelskega orodja in strojev: plugov, bran, mlatilnic,

čistilnic in pajkljev, grabelj, kosà, motik, itd. — skratka: za nabavo vsega, kar potrebuje slovenski kmet pri poljedelstvu.

2. V naselbine bi morali naši obrtniki in rokodelci: kovači, tesarji, mizarji, čevljarji itd., itd. Kajti čisto jasno je, da smo mi kulturno in tehniško daleč pred onimi tam doli. Brez tega bi se naš človek ne ustalil in ne razvil. Izpeljivo pa bi bilo to popolnoma lahko, ker so naši obrtniki in rokodelci večinoma mali ljudje brez lastne zemlje in bi šli obenem z drugimi na jug. Imelo bi to dobro, da bi se prebivalstvo onih krajev oprijelo vsega dobrega, kar bi naši ljudje prinesli s seboj, da bi napredovalo in se v doglednem času samo po sebi visoko kulturno dvignilo.

3. Varnostne razmere na jugu so še zelo nepopolne, tatvine, ropi in pokolji na dnevnem redu, zlasti ob Albaniji in v Makedoniji. Zato bi bilo treba naseliti večje skupine: 15—30 družin v enem kraju in v eni vasi. Z njimi bi morale naše straže in dobro organizirana domača vaška bramba, na vsak način pa bi moral za nekaj let imeti vsak moški član take naselbine pravico do orožja. Tako bi se zagotovila osebna in lastninska varnost, prvi predpogoj nemotenega gospodarskega napredka. Za prve čase bi morala kreditirati to država, ker je v njenem in v interesu vseh, da se zmanjša socialno zlo, da se odpravijo njega vzroki in da vzraste splošno blagostanje.

4. Železo, les in vse, kar je potrebno za dobra gospodarska poslopja in za brezhiben gospodarski inventar, bi bilo treba vzeti s seboj, ker z bivanjem v napolpodrtih kočah brez drugih pritikin ni dana možnost napredka. Ker pridejo v poštev samo revni sloji, bi bil tudi zato potreben velik državni kredit ali brezobrestno posojilo, ki bi se polagoma odplačevalo. Brez tega bo vsaka akcija ostala brezuspešna, in kdor pojde tu na delo, ne bo mogel mimo tega dejstva, ki je vogelni kamen vsega. Obenem z mrtvim materialom bi morala na jug naša vprežna in molzna goved, ki je trpežna in vajena voza. Kredit ali posojilo bi moralo biti izdatno. — Ako pomislimo, kako bi se s tem povečali davčni dohodki države, kako bi se povečalo zadovoljstvo, potem bi se nikakor ne smeli strašiti milijardnega zneska v te svrhe.

5. Šole in cerkve seveda ne smemo pozabiti. Prva je tako globoko ukoreni-

njena v našem narodu, da bo morala v kolonijo. Prvič je nujna potreba, drugič pa bo širila kulturo in prosveto v ondotnih krajih in polagoma izenačevala sedaj še zelo različno visoko stoječa plemena. Za šolo bi morala skrbeti država, še vsaj prva leta pa bi morali nastavljeni naše učiteljstvo, ki pozna in razume svoj narod. Za cerkev bi skrbela skoro gotovo naselbina sama; dalje pa sem prepričan, da bi se dobilo več požrtvovalnih duhovnikov, ki bi šli iz srca radi s svojim narodom v tujino, kakor ga niso pustili v Ameriki tujim vplivom. — Tako bi dobili na jugu nasebine, ki bi imele vse pogoje obstanka, kulturnega napredka, gospodarskega prospeha in socialne dobrobiti. Naj bi ne ostal osamljen moj glas! Kdor ima tozadevno misel, naj jo pove!

Morda bi kazalo vpeljati doli komunistično gospodarstvo, ali bolje: združeno. Vsi bi imeli en kompleks zemlje, travnikov in gozdov, vsi enako dolžnost do dela. Ustanovili bi prodaino in monopolno zadruho z velikimi skladišči. Kar bi potrebovali doma, bi si porazmerno po številu družinskih članov razdelili, drugo bi pa prodali, dobiček pa razdelili v istem razmerju kot naturalije, ako ne bi bolje kazalo imeti skupne blagaine. Na ta način bi potrebovali mnogo manj gospodarskega in poljedelskega orodja, mnogo delavnih moči bi se prihranilo, uspeševala in gojila bi se družabna misel ter se tudi na Jug zanesel duh skupnosti. Čeprav bi bili za izpeljavo tega načrta državni krediti in posojila izdatni, bi vendar še daleko ne zadostovali, zlasti sedaj, ko so državne finance tako slabe in gospodarstvo razkopano ter neurejeno. Zato bi bila misel o poljedelskih zadruhah pozdrava vredna. Tako gospodarstvo so imeli stari Slovani tako gospodarstvo se je ponekod obdržalo do najnovejše dobe.

Podal sem samo nekatere misli, hoče vzbuditi znanstveni in sistematični študij tega vprašanja. Mi, ki orjemo leđino in kujemo bodočnost, ki smo izšli iz vojske zmagoslavni sami nad seboj, ki smo doživeli Boga in ljubezen do svojega bližnjega sami v sebi, mi moramo prvi zavreči egoizem in pomagati najbednejšim, ki niso vsled svoje krivde, marveč vsled izrodov kapitalizma vrženi ob tla. Na delo, bratje, in: Še nam bodo zvezde sijale — kot pravi tako lepo Anton Vodnik, naš mladi pevec.

D. Glavno načelo organizacije kmetских delavcev in poslov.

Vsega tega pa ne bomo dosegli nikdar, ako ne zainteresiramo prizadetih in javnosti za ta velika vprašanja. Zainteresiranje pa je mogoče samo potom organizacije, bodisi strokovne ali stanovsko-politične ali kake druge. Živimo pač v časih, ko je vse organizirano in ko ničesar ne dosežeš izven organizacije. Predpogoj dobre organizacije pa je dober štab organizatorjev, propagatorjev in reformatorjev. Kdo drugi naj jih ustvari, ako ne krščanska akademska mladina, ki je po svojem očetu dr. Kreku vajena gledati v bodočnost? Zato je treba predvsem zainteresirati za to vprašanje visokošolsko in srednješolsko dijaštvo. Iz njega je treba vzgojiti požrtvovalnih delavcev, ki bodo pripravljeni vsedkar delati za rešitev kmetško-delavskega vprašanja, ki se bodo zavedali: Necesarium, utile, dulce — in ki tega reka ne bodo jemali od zadnje plati.

Ti pojdejo med delavce, poučili jih bodo in jim pokazali pravo pot. Katera je ta? — Celih knjig bi bilo treba o tem. Ker se bom k stvari vrnil podrobneje prihodnje leto, bom pribil danes enoglasno načelo, ki se ga je treba striktno držati pri organizaciji kmetских delavcev:

In to je: Kmet in delavec delata oba od zore do mraka, delata oba na isti stvari in producirata oba iste dobrine, t. j. poljske pridelke.

Iz tega sledi, da velja načelo krščanske solidarnosti, če le kje, gotovo tu! Iz tega sledi, da bi imel razredni boj kmetskega delavca proti gruntarju za posledico propast prvega kot drugega, oboje skupaj pa nepregledno zmanjšanje produkcije poljskih pridelkov, podraženje letih, veliko izgubo narodnega premoženja ter silno povečanje socialnega zla.

Ta boj pa je zanesla med sela in vasi socialna demokracija ter si pisala — smrt. Danes, ko še vse valovi, je pač lahko z demagoško frazo pridobiti par stotin tlačnih nezadovoljmežev, a ko se bodo mase zavedle, da so storile narako, tedaj bodo planile po »svojih« voditeljih, ki nima je prav nič socialnega čuta, marveč so v vsem res samo »svoji«. Ljudje, ki izrabljajo socialno bedo za svobodomiselno propagando in v prostozidarske cilje, so se

obsodili na smrt. V hipu, ko uživamo v masah zavest dela in krščanske ljubezni do bližnjega, se jim bodo zmajala tla in izginiti bodo z baržunastega prestola ljudskih demagogov.

Ko gremo na delo za prospeh kmetškega delavstva, se moramo zavedati tega in poudariti: Delo in pravičnost! Tega je še mnogo na deželi, le ponekod so zavele nasprotno sape. Pravičen mora biti delavec napram kmetu, ta pa napram delavcu. Oba pa bosta pravična tedaj, kadar bosta prežeta od krščanstva. Tedaj je prišel naš dan, tedaj bomo dejansko začeli uveljavljati program krščansko-socialističnega pokreta. — Torej je predpogoj

vsega krščanska v zgoja. Najprej začnimo pri sebi: Spoznajmo se, obsodimo se, zadobimo mir duše in srca! To bo trden fundament, na katerem bo stala vsaka stavba, ki jo bomo zgradili. Treba pa je iti med ljudstvo, delavstvo samo. Drugi kraji, druge razmere. Vse je treba poznati: značaj in mišljenje ljudi: Zato je naša naloga, da se ne zaklepamo v zaduhle sobe, marveč da gremo iz kraja v kraj, da opazujemo, spoznavamo in učimo.

Če kdaj, moramo danes vsi na krov. In prisežimo:

Bodočnost mora biti naša, mora biti krščansko socialistična!

JOSIP RUSTJA, stud. agr.:

Delitev dela.

Ako pogledamo malo v svet, v realnost, in ne zremo samo vsega skozi svoje motno-idealne očali, ki iščejo tam rož, kjer raste trnje, ki vidijo tam ledino, kjer že davno orjejo, tedaj vidimo, da se naše organizacije ne razvijajo tako, kot bi si želeli in kot bi se morale. Ne razvijajo se zato, ker ni ljudi, ki bi te organizacije vodili z večjo in požrtvovalno roko. Ustroj naših organizacij je velik in vedno raste, a razna kolesca se ne vrtijo tako, kot je zamislil ustvarjajoči duh, ker malo je zvezd, ki bi vodile po novih potih, oziroma nadaljevale pot v že dani smeri.

Mnogo je vprašanj, ki postajajo vedno bolj pereča, ki zahtevajo rešitve in globokega proučevanja, a na žalost opažamo, da se le malokdo iz akademskih vrst za ta vprašanja zanima. Pač, mnogi se zanimajo, a le v toliko, da morejo izreči svojo kritiko in pa: to bi bilo potrebno, na to bo treba paziti itd., sami pa ne mignejo s prstom, da bi se ono, kar bi bilo potrebno, res tudi izvršilo.

Tak kritikizem opažamo danes posebno pri inteligenci kajkovskega narečja. Inteligenca: ki bi morala biti ponos naroda in raznih organizacij, ki bi vodila narod v novi domovini k boljši sreči, ta inteligenca je odpovedala. Tupatam prime kdo za plug, a roka mu kmalu omaga. Narod čaka zastoni na odrešenika, kot čaka židovski narod zama svojega Mojsija. Ako motriš vzroke, tedaj boš našel razne izgo-

vore. Pokazali ti bodo tudi mnogo, vse, pridno giblajočih se rok, a dela nobenega. Delo brez rezultata pa ni delo.

Kje je naš idealizem? Kje so naše močne duše, ki hočejo preobraziti svet, kje je naša požrtvovalnost? Ali naj je uničila vojska skoro vse sadove prejšnjih let organizatoričnega dela? Ali naj ta epidemija, ki je začela mrcvariti one, ki so od rasli vojaškim organizacijam, zaduši tudi našo idealno mladino. Ne in ne!

Naš mladi rod se mora vzdigniti in iti naprej. Vzgajati se mora v take ljudi, ki bodo podkovani z znanjem, odičeni s krepko voljo in z razumevanjem naroda in z ljubeznijo do njega, stopili narodu na čelo, ga vodili v boje in k zmagi.

Kie potrebujemo ljudi? Potrebni so na vsakem koraku. Organizacije po Hrvatski in Slavoniji, Bosni in Hercegovini, Dalmaciji se lepo razvijajo, a še z večjim razmahom bi se, če bi bilo dovolj ljudi. Naše kajkovske organizacije se pa ne morejo in ne morejo razviti do predvoine višine in korakati naprej z duhom časa. Poglejmo!

Matica naših kulturnih organizacij je Slov. kršč. soc. Zveza. Ta je izdajala pred vojno svoje glasilo, izdajala letni koledarček, bilo je mnogo predavanj in tečajev, a sedaj? V odboru sede častitljivi možje, katerim je vse delo, da pridejo vsako sredo skupaj, da se lepo pozdravijo, malo skregaio, tega in onega očrniijo, potem pa gredo hitro na četrt vina v gostilno. V ne-

deljah potuje masa ljudi, ki so odrastli našim dijaškim organizacijam, po gotovi cesti, katere cilj je — gostilna. Po deželi pa sloni vse ogromno delo na duhovnikih.

Naša ženska organizacija? Mlada je še, a pridobiva vedno večjo važnost. Ženski spol prihaja povsod do veljave in gotovo je, da bo postal v javnem življenju ravnotako važen faktor, kot je moški spol. Mi zaenkrat nimamo še dovolj akademično izobražene ženske inteligence in zato tudi ne dosti agitatoric, ki bi vodile žensko organizacijo s tako smotrnostjo, kot je to v drugih državah. Potrebno je zato, da pomagajo zaenkrat gospodje ženskim organizacijam na noge.

Naša kmetjska organizacija. Na splošno je kmetjski stan starokopitar, naš pa je še v večji meri, ker razkosanost zemljišč, majhne premoženjske razmere in nerazpolaganje z denarnimi sredstvi ga sili, da se novih stvari oprijemlje z veliko opreznostjo. Kmetjski stan je v naši državi najštevilnejši in bo ostal gotovo še skozi par generacij. Povsod se kmetjski stan organizira, organizira se stanovsko, a tudi razredno. Pokazati kmetškemu stanu prava pota, pomagati mu je dolžnost vsakega katoliškega inteligenta. Zato pa je potrebno kmetjski stan poznati, poznati njegovo delo, njegove križe in veselje, poznati mu je potrebno dušo in potrebno ga je ljubiti. Tu je potrebno stotine ljudi.

Delavska organizacija. Ah! Ljudje, ki so pritisnjeni od kapitala ob stran, ki nimajo ubanja, da postanejo samostojni gospodarji, samostojne eksistence in so obsojeni, da celo življenje služijo drugemu, ki od njih krvi živi, potrebujejo predvsem naše pomoči. Danes jih lovi komunizem v svoje mreže, obljublja jim mnogo, a le v lepih besedah, ki jih delavec ne razume. V teh lepih besedah je sledeče: Organiziraj se, da prideš do moči in razdrobiš gospodarjevo posestvo. Ti sedaj nimaš nič, gospodar ima vse. Počakaj! Ti ostaneš revež, a naredil bom tako, da bo tudi gospodar-kapitalist revež. — Kaj res! Tolažiti pogoreleca s tem, da ostane poгореlec, da pa je potrebno požgati hiše ostalih, da ne bodo imeli več. — Naša država se industrializira, vedno več je onih, ki zapuščajo plug in motiko in gredo v tovarno. Zapuščajo čisti zrak na deželi in gredo v kosarno poleg tovarne. To je drugo važno vprašanje.

Delavsko vprašanje je tako obširno, da ga more eden študirati celo življenje

in ne bo prišel do konca. Premalo se je tu dosedaj uveljavljala psihologija. Delavski stan je važen stan, vedno važnejši postaja, a malokatera bela vrana se izgubi med ta zapuščeni stan, posluša njegove boli in pritožbe in skuša pomagati.

Gospodarske organizacije. Tudi tu je potrebno ljudi in sicer mnogo ljudi. Zadrugištvo se je začelo lepo razvijati, kreditni zavodi vstajajo. Za vse to je potrebno mnogo večjih uradnikov in ako nočemo, da nas poplavi tuji, posebno židovski kapital, moramo gledati, da se bodo te naše organizacije, ki so ustanovljene v pomoč celemu narodu in ne žepom posameznikov, uspešno razvijale.

Iz celega kompleksa socialnega vprašanja smo navedli par odstavkov, katerih je zelo mnogo, ker socialno vprašanje je neizčrpno. Proučiti ga moramo, vežbati se moramo, o vsem moramo dobiti jasno sliko, proučiti moramo prošlost in sedanjost, da bomo mogli napraviti prave sklepe za bodočnost.

Potrebna nam je delitev dela. Pripravljamo se za voditelje narodu, a glejmo, da stopimo dobro pripravljeni v življenje. Kdor hoče biti povsod, navadno ni nikjer; to imejmo pred očmi pri našem študiju. Jasno sliko moramo dobiti o socialnem vprašanju, ali predvsem eno polje naj bo naše delovno polje, kjer se hočemo udeleževati. V vsaki posamezni stroki moramo imeti široko obzorje, zgodovina nam mora biti dobra učiteljica, da zopet ne pademo v napake, ki so jih drugod že premagali, pač pa da uporabimo vse, kar se je nekda in neke izkazalo kot dobro.

Široko znanje nam je potrebno, a ne samo to. Potrebna nam je še bolj trdna volja, zvezana z demokratičnim delom. Poslednjo si pridobimo, če vestno izpolnujemo svoje dolžnosti: v prvi vrsti verske dolžnosti. Pred oltariem dobimo tudi blagoslova pri našem delu. Katera ustanova je bolj demokratična od cerkve? Naj bo bogatin ali revež, vsak dobi tri kubične metre zemlje. S krščanstvom v duši in ne na ustnicah pojdemo tudi v narod in proučimo ga. Potrebno je narod poznati in ljubiti ga, ako hočemo, da nas bo poslušal in nam sledil.

Kdo ne bi ljubil tega naroda? Že da je moja mati članica tega naroda, že to mi mora vlti ljubezen do rodne grude. Poglejte naše gore in planine, naša polja in

vinograde, naše gozdove in livade, naše reke in plavo Jadransko morje! Ali ni ta zemlja, ta narod vreden ljubezni? Spoznaj ga!

Kaj torej? Proučujmo socialno vprašanje, posvetimo pa predvsem naše moči eni stroki, kjer moramo postati nekaj velikega, kjer moramo biti predvsem doma. Vsak član naše organizacije mora biti podkovan v eni stroki. Naša organizacija ima to nalogo, da vzgaja voditelje in pridne delavce, ne pa razne kulturne parasite. Takih članov, ki so člani naših organizacij zato, da so člani in ker simpatizi-

rajo z nami, ne potrebujemo, ker navadno je oni, ki simpatizira in izraža svoje zadovoljstvo in začudenje, svoje odobravanje, čisto navadna cokolja, kulturni parazit na organizacijskem polju. Ni namen naših dijaških organizacij, da samo ohranijo člane pri krščanskem svetovnem nazoru, temveč člani si morajo na podlagi tega nazora pridobiti znanja, jekliti si morajo voljo in voditi široke mase k temu nazoru.

Na študij, pred oltar po blagoslov, in na delo, da razbremenimo one, na katerih leži vsa teža dela, in da postavimo sposobnih ljudi tja, kjer bi morali že davno stati.

K sedemdesetletnici knezoškofa dr. Ant. B. Jegliča. (1850—1920.)

Dolgo dobo življenja, dobo dveh rodov in še čez obhaja letos slovenski Strossmayer.

Verska in narodna dolžnost nam narekavata naslednje vrstice, posvečene možu, ki je daroval vse svoje moči Cerkvi in narodu. Toda te slabotne besede so le cunje, pod katerimi so skriti zlati in biseri delotvorne ljubezni tudi do nas akademikov, ki io je vršil prevzvišeni nadpastir. Naj sledi tu najprej par podatkov iz njegovega življenja.¹

Knezoškof dr. Anton Bonaventura Jeglič je bil rojen 29. maja 1850 v Begunjah na Gorenjskem. Nadarjenost nadebudnega dečka je silila stariše, da so ga poslali iz domače šole v Ljubljano. Tu je dovršil z odličnim uspehom gimnazijo in bogoslovje. Da bi se še bolj izobrazil v bogoslovskih vedah, ga je takratni škof Vidmar poslal na Dunaj v Auguštinej. Ko je tu po treh letih dosegel doktorat, je tudi obiskal nemška vseučilišča kakor so v Würzburgu, Monakovem, Kölnu i. dr. Najdalje se je mudil v Würzburgu, kjer se je seznanil s slavnimi učenjaki: Herkenrötherjem, Grimmom in Hettingerjem. Tu je vstopil tudi v katol. dijaško društvo »Unitas«. Na društveni praznik 8. decembra l. 1878. je imel dr. Jeglič celo slavnostni govor. V 10. decembrovi številki glasila »Unitas« iz l. 1877., so v društvenem seznamu zna-

meniti možje: A. Schäfer (umrli saški škof), A. Bertram (sedanji kardinal in knezoškof v Vratislavi) in dr. Anton Jeglič (sedanji knezoškof ljubljanski).

Ni čuda, da je bilo življenje v društvu tedaj zelo živahno; vsi so bili istega stremjenja. Člani društva se svojega tovariša iz dijaških let še vedno z veseljem spominjajo.

Ko se je mladi dr. Jeglič vrnil v domovino, je bil imenovan za podvodja v ljubljanskem semenišču, kjer je tudi predaval cerkveno pravo. Toda le malo časa je tu deloval. Dne 25. decembra l. 1881. je bil imenovan za vrhbosenskega kanonika; v začetku l. 1882. je došel v Sarajevo, kjer ga je čakalo mnogo trpljenja in težav. Hrvatski jezik mu ni delal težav, ker ga je iskreno ljubil; saj je že od mladih let tlela v njegovem srcu iskra navdušenja za edinost med Slovenci in Hrvati. Dne 12. septembra l. 1897. je pa bil dr. Jeglič v Sarajevu posvečen v škofa in nekaj mesecev kasneje imenovan za ljubljanskega knezoškofa.

Precej v začetku svojega pastirovanja je obrnil vso pozornost na slovensko srednješolsko in visokošolsko dijaštvo; kajti zavedal se je, da od tega v veliki meri zavisí bodočnost slovenskega naroda. V avgustu l. 1898. so zbrani slovenski visokošolci zavrgli krščanstvo za podlago svojemu javnemu delovanju. Izjavili so, da bodo delovali med svojim narodom v protikrščanskem duhu. Ta misel je apostolskega in za blagor ljudstva skrbnega

¹ Življenjepis in delovanje presvetlega vladika je izdala leta 1917. Marijina družba duhovnikov in bogoslovcev ljubljanske škofije ob njegovem dvajsetletnem škofovskem jubileju.

vladika navdala z grozo. Še isti mesec je izdal svoji duhovščini poziv za ustanovitev katoliške gimnazije. Pisal je med drugim: »Mislim, da visokošolcem, vsaj večini, ni znano, kako globoko segajo njih izjave. Teh načel naši dijaki niso vsrkali doma v hiši svojih vernih starišev, ampak v šoli, v gimnaziji in na vseučilišču. Na to moramo obrniti svojo pozornost in pozornost milega nam naroda, ako mu hočemo koristiti in sinove njegove, katere daje šolat z zaslužkom krvavih svojih žuljev, obvarovati časnega in večnega pogina.«

Duhovščina in ljudstvo sta umela klic prevzvišenega nadpastirja. Kajti sedem let za tem se je otvoril v Št. Vidu nad Ljubljano zavod sv. Stanislava s prvim gimnazijskim razredom. Ponosna stavba, kateri je Prevzvišeni posvetil vse svoje moči in premoženje, Gimnazija se je vsako leto sukcesivno dopolnjevala; l. 1914. je dobila stalno pravico javnosti. Koliko skrbi in težav je bilo treba prestat, predno se je vse to uredilo! Pomislite, kaj se to pravi: ustanoviti prvo slovensko katoliško gimnazijo v času, ko sta nemčurstvo in svobodomiselstvo skušala na vsak način zatreti narodno zavest in vero našega naroda. Kljub številnim in nepričakovanim zaprekam presvetli vladika ni obupal. Ker je bila to prva slovenska gimnazija, je bilo treba poskrbeti dobrih slovenskih učnih knjig, ki jih je veliko založil zavod sam, seveda ne brez pomoči svojega ustanovitelja. Kolikokrat je moral iti naš sivolasi jubilan radi teh zadev na Dunaj k ministrstvu in parkrat tudi k cesarju, ki tudi ni bil posebno naklonjen. Toda odločni mož se ni strašil dunajske birokracije in tudi ne samega cesarja, ko je šlo za blagor našega dijaštva in vsega slovenskega naroda. Že l. 1914, so bili vsi stroški zavoda pokriti z milodari duhovščine in ljudstva. V zavodu poučuje sedaj 16 profesorjev, svetnih duhovnikov z akademsko izobrazbo in državnimi izpiti; gojencev je precej nad 300. Zavod ima vse predpogoje lepe bodočnosti in je ponos in up ljubljanske škofije ter njegovega ustanovitelja. Zato se imenuje knezoškof dr. Anton

Bonaventura Jeglič po pravičnem prvi pionir slovenskega srednješolstva (Mentor, 1917).

Nepozabne nam bodo ure, ko nas je navduševal kot gimnazijce za lepo krščansko življenje in bodril k stanovitemu učenju. Natanko je poznal potrebo dijaške duše in dajal potrebnih nasvetov in opominov. Za vsakega posebej se je zanimal, vsakemu je dal lepo besedo. Da bo razvidno, kako on ljubi dijake, naj še omenim dvakratno romanje v Lurd, ki ga je napravil na lastne stroške z nekaterimi gojenci škofijskega zavoda. Posebno na srcu so mu tudi dijaške Marijine kongregacije; če mu je le mogoče, sam sprejema dijaške-kandidate v vrsto Marijinih sinov. Kako se prevzvišeni vladika zanimal za nas akademike, tudi vemo. Ko je slovenski narod zahteval lastni najvišji kulturni zavod, vseučilišče, se je pridružil tej stoletni želji našega naroda z vso gorečnostjo in zanimanjem tudi ljubljanski knezoškof; saj je bil član deputacije, ki je šla glede te zahteve k samemu cesarju, toda deputacija avdiencie nikdar dobila ni. (Prim. »Čas«, 1920, p. 92.) To je bilo že prvo leto njegovega pastirovanja v naši škofiji.

Vedno se je zanimal za akademsko društva »Danica«, »Zarja« in »Dan«. Večkrat je obiskal na Dunaju akademsko katoliško društvo »Danico«. Kaj pomeni on temu društvu, je razvidno iz tega, ker je prevzvišeni nadpastir častni član »Danice«. S paznim očesom zasleduje vse važnejše spremembe v vseh naših akademskih društvih. V posebno veselje mu je gotovo novoustanovljena »Congregatio Mariana academica«. Naj bi iz nje izšli tako zavedni, katoliški možje, kakor je bil ranjki naš Lovro Pogačnik! Z enako ljubeznijo zasleduje naš knezoškof tudi pokret hrvatskega katoliškega dijaštva. Saj je bil sam nad 16 let med brati-Hrvati in se zato živozanima za njih težnje in napredek. To je ob kratkem nepopolna slika dušnopastirskega in prosvetnega delovanja našega slavljenca med katoliško-narodnim dijaštvom.

Kulturni vestnik

Oton Župančič: V zarje Vidove, 1920, založil L. Schwentner v Ljubljani. — Čeprav so »Samogovori« idejno in čuvstveno bogatejši ter globlji, nam je odkril Župančič v tej zbirki marsikatero novo lepoto. Odlikuje ga dovršenost tehnike, moč izražanja — izraz mu je slovensko preprost, domače vonjiv (o vonjivosti pesmi je pri nas menda prvi spregovoril Pregelj in je za naše moderno tenkočutno dožemanje precej točna označba za tisti »nekaj« v marsikateri umetnini, ki se ne da definirati, pa je vendar bistvena lastnost umetnine, tista skrivnost sloga in izraza, brez katere bi bila umetnina vse nekaj drugega, kar v resnici je, papirnata roža brez življenja, brez duše — vonj je duša rože, pravi M. Maeterlinck), metaforika naravno pristna, preprosto lepa (prim. Naše pismo: počeni vrči, vino-zavrelca, zvite strune brez glasú...), nova. Na vseh pesmih leži sijaj moško zavednega umetniškega ustvarjanja. Vedno iznova te zažaja po ritmični opojnosti njegovih stihov, po sočnosti izraza in besedni zvočnosti, da bi jih naglas čital zopet in zopet. In se boš vedno iznova divil prelepim, skromno tihim prispodobam (telesna naša — vrči dragoceni; O siromak, da vidiš naš zaklad, — razdrl bi šotor, zbežal še nocoj.), vedno iznova se boš potopil v sveži vrec besednih lepot, zopet in zopet te bo radostno presenetila zakladnica novih slik. Opazuj, kako sta pri Župančiču kot modernem pesniku oblika, izraz in doživetje (misel, občutje) vedno zrastle v neločljivo organsko celoto! —

Vsebinsko bi razdelil pesmi v štiri oddelke (Župančič jih je v tri med uvodno Slap in sklepno Mesečina). K prvemu oddelku vsebinske enotnosti doumeva življenje, rešuje njegove skrivnosti in uganke, premišljuje o njegovih radostih in bolestitih, slasteh in bolečinah, zanosu in trpkosti (Vihar), lepotah in omamah (Slap, Mesečina), zapoje mračno Dies irae, ki je silna v svojih mističnih podobah, zapoje enotno in preprosto, pa globoko občuteno Mrtva nevesta... (Podoba, ki pa spada tudi v oddelke narodnostnih pesmi; Telesa naša; Belokranjska deklica;

Carmen; Joži Bercetu v spomin; Gledam; Spokorna pesem; Na razpotju; Tih, tih je kraj; Zlata jutra). — V drugi oddelku bi uvrstil pesmi, ki jim je predmet narodnost v najplemenitejšem pomenu tega pojma. Na čelo bi jim postavil že omenjeno Podoba, nekaj motto (O, da nam je priti do svoje podobe, — i meni i tebi, narod moj!) Dalje zemljevid, mirno ironizujoča obsodba imperialističnega stremljenja, polna prikritega ognja, ki izzveni v bolno grenak mol akord:

O, kaj bo z vami, vi mejniki štirje,

Celovec, Maribor, Gorica, Trst? ... (45). Bojevita Zelena čelada (Odrto je morje in votel je Kras! ... V Književnem Jugu je bila posvečena Antonu Novačanu), zanosna Naše pismo, ki se ogreje v iskreno prošnjo in pretrga v bridko ironičnem gnjevu, Tuji mož (simbolični Tujec podari narodu »bratstva bridko slast.«), proroško mogočna Vprašanja (vsak verz bije kakor kladivo in je kakor odmev silne prapеси našega rodu!), Naša beseda, svečeniško svečana kakor molitev, ki se razvname do ekstaze:

O zarje Vidove! O mladi, sveti svit,
po morjih, jezerih, po srebru rek
razlit! (65).

V ta oddelku bi uvestil še prelepi begunski pesmi: Begunka pri zibeli in Goriškim izgnancem, ki sta obe polni čudovite muzike, da ti zopet in zopet zazveni melodija v duši... —

Kakor Dehmel čuvstvuje tudi Župančič socialno (v prvih letih in še pozneje se je tudi Župančič učil pri velikem zastopniku nemške moderne) in ima v tej zbirki nekaj lepih socialnih pesmi, da jih je človek vesel. V zadnjem času postaja v njem ta stran še izrazitejša, samolastnejša. — Beri pesem Žebljarska, ki je lepa slika iz našega domačega, ozkega sveta, tako veren odsev tihega trpljenja naših provincialnih proletarcev, o katerih poje Župančič že v Dumi:

Pa so ramena in pleča kot skale,
tilnik — naloži mu breme nasilnik —
nosil ga bo in ne bo se krivil;
pa so srca tiha in močna...

Zatopi se v Glad (20), ki je polna baladne grozote (izraz je Pregljev) in dramatične sile, razsijala se ti bo duša ob Kovaški, ob tej ganljivi veri v

srcé, ki v njem bo pravi bron,
da pelo bo, vabilo kot zvon,
da bomo krog njega se zbrali... (46)

ob tej veri v dobro in lepo prihodnost, v ljubečo se duševno družino, v zvestobi in poštenju patriarhalčno preprosto, iz katere bo vstal »kladivar«, glasnik in vodnik nove dobe... Kovaška, vse slovenske stanove objemajoča in združujoča plemenita pesem (Whitman, Verhaeren!) naj bi postala idejno budnica čilih mladih pokolenj, ki hočejo pluti »v obzorja nova brez mej...« — Še ena je te vrste: Na Jurjevo osemnajstega. Z lepo prisrčnostjo, iz sočutja izvirajočo, naslika pesnik, kakó pride v vojnem pomladnem pomanjkanju v mestu do »demonstracije« bednih sestradancev. Sam sv. Jurij jih povede v

...blesk ponosnih cest,
da so košato gledali obilje,
da so ločili silo in nasilje
in stisnili sto let trpljenja v pest.

Z ljubko originalnostjo in z odpuščajoče-blagoslovljenim smehljajem konča:

Tu kerubini se spuste z neba,
krila zlože, pomešajo se med-nje,
z otroki zrinesejo se v vrste prednje
plenk — kot za šalo v šipe zažvenklja... (61)

Za zadnji oddelek ostanejo otroške pesmi. V njih je postavil Župancič prelep spomenik na težke vojne dni. Le tri so iz vojne miljevnosti — ne več zadnja, matersko nežna Pričakovanje — in sicer: Otroci mislijo..., tesnobna Razgovor in Dete čeblja (kako čudovito fino je zadeto otroško čuvstvovanje, otroška govorica in kretnja: Mamica, zdaj pa zares — grem za očetom tja čez...; Nisem metuljček, če čem?; O, ta je težka, vem sam!) — Ti pa, si vnet za lepoto? Če si — kupi si to dragoceno knjigo in kadar boš sam s seboj, uživaj! A. V.

Socialni pokret

Socializacija. V zadnji številki »Zore« je izšel članek, v katerem tov. Žaren razpravlja o socializaciji in našem stališču napram njej. Mislim, da bo služilo le poglobitvi in razjasnenju tega zapletenega vprašanja, če navedem par kritičnih opomb.

Celo razpravo je oprl avtor na sledečo definicijo socializacije: »V čem tiči bistvo marksističnega socializma? Odgovor: Socializacija produkcijskih sredstev, t. j. njihovo **podržavljenje**, oziroma prevzetje v občinsko upravo.

Ta osnovna premisa je pogrešena. Ne morem si kaj, da ne bi navedel R. Wilbrandta, ki pravi v svojem »Socializmu«: »Sozialisierung ist nicht Verstaatlichung. Ich bitte den Leser dieses eine so oft zu wiederholen, es leise und laut, mündlich und schriftlich, handschriftlich und gedruckt, so oft zu sagen, bis endlich die Gleichsetzung dieser beiden Begriffe aufhört.« (str. 184). **Socializacija ni podržavljenje, ampak podružabljenje.** Podržavljenje je samo ena izmed oblik socializacije. In samo proti te-

mu, da bi se vsepovsod, neglede na gospodarsko smotrnost, uporabila izključno ta oblika, bi se bil moral boriti pisec. — Da bo jasneje, kaj vse spada pod pojem socializacije, naj navedem par primerov: Nabavne in prodajne zadruge prevzamejo vso trgovino s poljedelskimi produkti v Jugoslaviji in ves izvoz. Posredovalni kapital je izključen, — ta stroka je prešla iz rok zasebnikov v roke družbe, t. j. je socializirana.* — V pokrajini Wales so Angleži 15 % vseh gostiln izpremenili v državne brezalkoholne restavracije. Dosedanji gostilničar je postal državni nastavljenec s stalno plačo in odstotki čistega dobička. Del gostilničarske stroke je socializiran. — Vsi čutimo veliko pomanjkanja manufakturnega blaga. Država da združništvu velik kredit, da more nakupiti dovolj blaga v inozemstvu. Zadruga polagoma ustvari monopol, izključijo posredovalni kapital, — socializacija manufakturne trgovine je izvedena. Je-li to podržavljenje?

* Tako socializacijo si je pri nas predstavljal Krek in jo je naznačil v »Socializmu«.

Toda zdi se, da avtor ni mislil razpravljati o socializaciji sploh (ki jo tudi mi smatramo za potrebno), ampak samo o marksistični socializaciji. Vprašanje je, ali se danes marksizem (socialna demokracija) ogreva edinole za poddržavljenje in zameta vse druge oblike socializacije (zadružništvo, socialna kontrola, komunalizacija itd.) Ali je res poddržavljenje vseh produkcijskih sredstev bistvo marksističnega socializma? Na to vprašanje ne morem dati točnega odgovora, opozarjam le na važna dejstva in osebe, ki jim pač nikdo ne more odrekati naslova, da so pravoverni marksisti. Karl Kautsky¹ pravi: »Najbolj pripravna za poddržavljenje so nacionalna prometna sredstva in produkcija surovin in drugih produkcijskih sredstev, rudnikov, gozdov, plavžev, strojnih tovarn... Predelovanje surovin in polizdelkov za osebni konsum in za malo trgovino nosijo često lokalni značaj in so še močno decentralizirani. Na teh poljih bodo občine in zadruge stopile močnejše v ospredje, državni obrat bo igral drugovrstno vlogo.« — Še bolj določno je razjasnil sedanje stališče marksistov v vprašanju socializacije Oto Bauer.² Celo Ušeničnik pravi z ozirom na to delo: »V najnovejši dobi si pa socialisti ne mislijo več socializacije centralistično izvedene. Država naj bi bila samo lastnica, vodila naj bi pa podjetja demokratično sestavljeni upravni sveti, zveze konsumnih društev in gospodarske zadruge... Kmetiška zemlja naj bi pa sploh ostala v zasebni lasti, oziroma dednem zakupu.« Ušeničnik pristavlja: »O vsem tem je razgovor mogoč. Seveda je najvišje načelo (poleg načela pravičnosti) načelo socialne smotrnosti. To mora odločevati o nuji in mejah socializacije.« (Uvod v kršč. sociologijo, str. 122). — In za Bauerjem stoji cela dunajska mladomarksistična šola. Torej je sedaj zelo problematično vprašanje, ali je bistvo sodobnega marksizma v poddržavljenju vseh produkcijskih sredstev...

Ni moj namen, braniti marksizem; dobro pa je, da poudarimo, da je čisto napačna metoda, konstruirati slamnatega bebca, ga krstiti »socializacija« in ga potem slavnostno vreči v prah. Škoda je dvojna: Prvič je to neznanstveno in drugič se s tem

potisnejo v ozadje tiste velike osnovne napake, ki razkrajajo marksistično teorijo že v njenem bistvu.

Avtor je hotel zavzeti tudi principielno stališče v vprašanju socializacije. In sicer je deduciral svoja izvajanja iz smotra države. Dobimo zaključek: »Država torej ni upravičena in poklicana, postati nositeljica, subjekt narodno-gospodarskega procesa preskrbovanja naroda z živlenskimi potrebščinami (str. 91).« Ta stavek je načelne važnosti in ravno zato, ker se ne opira na gospodarsko smotrnost, ampak na etične in pravne temelje države, se mi zdi pogrešen. Kedaj je država upravičena, poseči v gospodarsko življenje celega naroda? Na to zelo dobro odgovarja avtor sam: (1.) »takrat, kadar v kakem posebnem slučaju javni interes odločno prevladuje nad privatnim dobičkom posameznika.« Kaj je javni interes v demokratični državi? To je interes večine naroda. Če bi torej interes večine naroda zahteval, da postane država »subjekt narodno-gospodarskega procesa preskrbovanja naroda z živlenskimi potrebščinami«. — potem bi država ne bila samo upravičena, ampak celo dolžna, postati to. Ta argument torej ne drži. Nasproti socializaciji vseh ali gotovih produkcijskih sredstev ni mogoče nastopati z načelnega, idejnega stališča, ampak samo z vidika gospodarske smotrnosti. Zakaj bi postavljali plotove tam, kjer jih ni treba!

Začudenje je vzbudil pa zaključni stavek: »Vsaka ekspropriacija se izvrši pravno samo, ako dobi ekspropriirana stranka polno odškodnino.« Ta načelna trditev je tako generelna, da ji ni mogoče priznati veljave. Konkreten slučaj! Interes države in narodnega gospodarstva naj bi zahteval, da se poddržavijo premogovniki. G. X. je lastnik premogovnika, ki je vreden 100 milijonov kron. Po principu, ki ga je postavil avtor, bi mu morala država izplačati celo to vsoto... Ali ni že vnaprej uspeh te akcije, ki je v javnem interesu, iluzoren, ker moramo zadostiti privatnemu interesu? Uspeh take socializacije bi bil strašna obremenitev države in strašna obremenitev delavnega ljudstva. Privatni interes g. X. se bo moral zato umakniti javnemu interesu in gornje načelo bo po vsej pravici pogaženo. — Toda vzemimo celo stvar načelno. Odkod ima g. X. svoje pre-

¹ K. Kautsky, Die soziale Revolution, 3. Auflage, Berlin.

² O. Bauer, Pot k socializmu. Izdala in založila Slovenska Socialna Matica, Ljubljana, 1919.

moženje? Morda iz lastnega, produktivnega dela? Tega ne bo nihče trdil. Odkod torej? Po ogromni večini iz tujega dela! V tistih 100 milijonih je nakupičeno delo tisočev rok. — Ali je to res zasebna last g. X., ki bi jo bilo treba brezpogojno braniti? Ali bi bila krivica, če bi zagotovili g. X. dosmrtno rento in tisočim delavcem dovolj kruha? Celo tebe moram braniti, ubogi, veliki Proudhon! Kot trinajstleten deček sem prvič slišal o tebi in o socializmu. Eleganten profesor (spominjam se, da je imel vsak mesec novo obleko in da nas je nahrulil, če ni nismo imeli kravate) nam je v šoli povedal: Začetnik socializma je bil osel, ki je učil: Lastnina je tatvina! — In jaz sem se pomilovalno in pokroviteljsko nasmehnil ubogemu mrtvemu možu, ki je hotel, da bi bilo vse vseh... In sedaj sem zopet bral: »Ali se sme (socializacija) zgoditi brez odškodnine dose-danjih lastnikov? To bodo pač zahtevali samo pristaši naivnega socializma, ki se prištevajo Proudhonovemu stavku: lastnina je tatvina.« Pravzaprav je ta genijalni mož, velik po svojih naukih in zmotah, trdil v bistvu isto kot — sv. Tomaž Akvinski. Prvi je s sijajno in vročo retoriko podaril pedagoški in etični pomen dela, razvil zakon o splošni dolžnosti do dela (v Slovenijo je teoretično utemeljen, morda enostranski, prišel leta 1920) in potem pribil stavek: Last, izvirajoča iz tujega dela, je krivična.³ Sv. Tomaž Akvinski pa je dokazoval, da so obresti (dohodki iz premoženja brez lastnega dela) krivične. Torej je čisto odveč, če se s prezirnim nasmehom oziramo na Proudhona, ki je poleg vrste zmot tudi doprinesel ogromen kamen za zgradbo bodočnosti.

Toliko se mi je zdelo potrebno povedati. Prva in druga resolucija (str. 93) sta, — mislim, da sem to dokazal, — precej problematične vrednosti. Vendar je v članku nakupičenih toliko izvirnih gospodarskih opazovanj, da bo zdrav korektiv onim, ki mislijo, da je socializacija plod dekreta in ne naloga, pri kateri bodo morale sodelovati vse sile. Dobro bi bilo, da bi s temi vrstami ne zaključili važnega in aktualnega vprašanja o socializaciji — podružabljenju. Pri tem bi bilo priporočati, da vsakdo vpoštevata, da marksizma ne zastopa vsota gospodarskih ignorantov in intelektualnih bebecov, ampak da imamo

opraviti z resnim in mogočnim nasprotnikom, ki mu bomo z uspehom mogli stopiti nasproti šele tedaj, ko bomo pravilno ocenili njegove moči.

Janko Kralj.

Uvod v krščansko sociologijo. Spisal dr. Aleš Ušeničnik. Zbirka »Naša pota« II. Založila in izdala S. K. S. Z. Ljubljana 1920. — Ko je pred dobrim letom v »Domagoju« padla in se s šumom razletela krilatica: »Krščanski socializem je v krizi!« se je temu in onemu odvalil kamen od srca. Stena je bila prebita. Vsi smo čutili, da ni mogoče stlačiti novega, kipečega, od revolucionarnih idej vzburkanega sveta v stare retorte socialne reforme, katere obzorje je segalo od lepih besed o pravičnosti pa do bergelj starostnega zavarovanja. Beseda je izšla, in polagoma so se razmikala obzorja, videli smo široke in nedogledne pokrajine pred seboj, kjer je preplot zakrival svet. Da, krščanski socializem je v krizi; toda v tistem hipu, ko se kdo tega globoko zaveda, je zanj nastopil čas, da išče izhoda iz krize.

Predno se pa mlad človek poda na to težko pot, mora obračunati sam s seboj: na jasnem si mora biti o temeljnih principih, o nepremakljivih aksiomih svetovnega nazora, ki naj dajo smer in etično vsebino vsaki družbi. Ušeničnikova knjižica mu bo dala na najkrajši in najjasnejši način veliko orientacijo. Vsakemu jo hoče dati, predvsem onim, ki ne posvetijo večje pozornosti teoretičnemu študiju socialnega vprašanja. Logična jasnost in doslednost misli, lepota in klenost sloga, prisrčna toplota, ki veje iz teh listov, dajejo dragoceno jamstvo, da bo oni, ki išče jasnosti v načelih sociologije, dobil v tej knjigi točen in jasen odgovor.

V prvem delu dokazuje pisatelj temeljno tezo, da socialni problemi niso zgolj gospodarskega in materialnega, ampak predvsem tudi etičnega značaja. Ta etika more biti le krščanska, pravi pisatelj; v samem bistvu krščanstva so nakupičeni zakladi socialnih sil, ki so zmožne, preroditi družbo. Iz preteklosti krščanstva so za to trditve navedeni znameniti dokazi, ki dosežejo svoj višek v pretresljivem Foersterjevem klicu, s katerim vabi duše »k praviru vsega življenja«. Važno in za razumevanje sociologije zelo potrebno merilo nam je podal avtor v principu o relativnosti sociologije, ki ga najdemo tu — kolikor je meni znano — prvič tako določno in s poudarkom izrečenega. Drugi

³ Prim. Achelis, Soziologie (Zbirka Göschen) str. 19.

del obravnava osnovne etične ideje: osebnost in socialnost, zakon dela in lastninsko pravico. Celo vrsto izvirnih in lepo obdelanih misli najdemo v tem poglavju. Zanimivo je poročilo o dveh strujah krščanske sociologije, ko gre za odločitev, ali so obresti iz premoženja (brez dela) upravičene ali ne. To vprašanje je temeljne važnosti: tu se ločijo pota konservativnih in radikalnih krščanskih sociologov. Posledice so dalekosežne. Oni, ki trdijo, da so obresti (dohodki brez lastnega dela iz zemlje, iz industrije, hiš, denarja) socialno upravičene, s tem že izjavljajo, da ni potrebno, da se odpravi kapitalizem in zamenja z drugim gospodarskim redom. Temelji kapitalizma se jim zde pravi, s socialnimi reformami bi bilo le treba odstraniti njegove izrastke. Radikalna struja, ki zameta obresti kot krivične, ker so plod tujega dela, s tem tudi načelno obsoja kapitalistični družabni red in ga hoče s koreninami izruti. Logično misli ta struja, če pravi, »da ne bo delavec zares osvobojen, dokler bo trajalo sedanje delovno razmerje delodajalca in delojemalca... To razmerje, pravijo, je neločljivo združeno z zlorabami in krivicami in bo zato moralo izginiti.« (*Uvod* p. 126. — To je Marxov klic: *Aufhebung des proletarischen Verhältnisses*.) Prvo strujo bi mogli imenovati krščansko-reformistično, drugo krščansko-socialistično. Tema dvema teorijama kršč. sociologov o obrestih se je v »Narodno-gospodarskih esejih« pridružila zanimiva in dobro podprta dr. Gosarjeva teorija o meji med upravičenimi in neupravičenimi obrestmi.

V tretjem delu se peča avtor z idejno podlago liberalizma, marksizma in s krščansko socialno idejo. Na 40 straneh je podan točen pregled teh treh idej, ki se v sedanjih družbi bore za zmago. Moti pa, da avtor stalno zamenjuje socializem z marksizmom in socialno demokracijo.

Veliko orientacijo bo dala ta knjiga vsakomur v taki meri, kot še nobena do sedaj, več pa v njej ni iskati. To veliko orientacijo je hotel svojemu plemenu dati tudi pok. dr. Pero Rogulja, ko je prevel ta spis na hrvaško, kjer je izšel pod naslovom »Principi sociologije«. Dobro in jasno pisano delo dobiš s to knjigo v roke, prijatelj. Vzemi ga, uči se in išči! Mnogo prevažnih vprašanj je pustil pisatelj odprti, na te si boš moral dati odgovor sam.

Janko Kralj.

Socializem, kultura in dijaštvo.

Majhna je kultura slovenskega rodu. Vendar je pa v njej toliko svežega in samoniklega, v njo je položeno toliko napora in idealizma, da čutimo, da je nekaj svojstveno našega, nekaj, česar nam ne more nuditi ne bogata kultura duhovitih Francozov, ne špekulativni in razglablajoči duh Nemcev, še manj pa hladna, računajoča polkultura Novega sveta. Iz slovenskih kulturnih zakladov diha vonj naše zemlje. Ljubimo jo tembolj, ker so jo ustvarili gladni idealisti, od Čopa, Wolfa in Prešerna pa do rodu jetičnih genijev Murna in Groharja.

Dobili smo najvišji kulturni zavod, ki ga more posedovati narod. Na prvi hip bi se zdelo, da mlademu rodu ne bo prisojena trpka usoda stoterih talentov, ki so se pogreznili v močvirje, ali se izgubili v tujini, hrepeneč po izobrazbi. Toda od naroda, od države in od agilnosti slovenskih strank je odvisno, ali bo tudi ta kultura, ki bo zrastle iz svobodnega samolastnega življenja Jugoslavije, kultura beračev, sloveča na bedi slovenskih množic. Ne moremo zanikati, da stoji razvoj kulture v tesni zvezi z blagostanjem najširših ljudskih plasti. Dokler je slovenski umetnik pisal stotini izvoljencev, dokler je slikal iz slovenske zemlje in duše s tesno zavestjo, da ne bo mogel v domovini prodati slike, — toliko časa je bila ta kultura tuja ljudstvu, ne morda po svojem duhu, ampak zato, ker se je od sto naših ljudi moralo devetdeset boriti za skorjo kruha s tako silo, da so pustili ob strani vse kulturne interese. Iz tega obupnega stanja, v katerem se je nahajala kultura naših bednih množic, se je izvil genialnemu Janezu Wolfu krik: »Če kje, gre v naši deželi umetnost za kruhom.« In ne samo umetnost, ampak tudi vse panoge znanstva, idealne in realne.

Ali ima danes slovenski kulturni delavec širše poti pred seboj? Če pomislimo na kulturno puščavo, nad katero je vzbral pred leti Prešernov genij, če pretehtamo ves slepi odpor, ubijajočo malobrižnost takratne inteligence, — potem šele občutimo, da so se obzorja in pota neizmerno razširila. Na drugi strani pa moremo z lahkoto ugotoviti, da že dolgo svet ni doživel dobe, ki bi tako omalovaževala duševne vrednote, kot jih sedanja. Materializacija vsega življenja napreduje z orjaškimi koraki; vse, česar ni mogoče spre-

meniti v denar, je podrejene vrednosti. Vedno globlje se ukoreninja nazor, da je znanost »teorija brez praktične vrednosti« in da je umetnost luksus, ki si jo privoščijo pošteni meščani ob nedeljah po tečni večerji in črni kavi. In tako smo prišli do tišine v kulturnem delu, do tišine, ki vpije: Če kje, gre v naši deželici umetnost za kruhom...

Kulture, sloneče na ramenih socialno gaženih ljudskih množic, ne potrebujemo. Za razvoj našega človeka, za razmah slovenskega plemena pa nam je nujno potrebna kultura, ki jo bo moglo in znalo nositi jedro ljudstva. Danes je ne zmore. Ali naj jo podpro tisoči bajtarjev, ki so zemlje lačni, ali drugi tisoči, katere je vojna potisnila med vrste mezdnikov? Jasno se moramo zavedati, da se je zgostil problem slovenske kulture v eno temeljno vprašanje: Kako osvoboditi jedro našega plemena od najnujnejših skrbi za kruh, kako ga gospodarsko osamosvojiti, da se potem obrne smernica njegovega duševnega življenja tja v ono mesto, kjer snujejo tihi kulturni delavci neumrljive duševne vrednote? Problem jugoslovanske kulture je v prvi vrsti socialno vprašanje vsega naroda.

Tu se stikajo vsi bregovi in križajo vsi veliki problemi. Kapitalistični družabni red je zadel naš rod v koreninah, tudi v tisti korenini, iz katere raste kultura. Preporod in razmah samobitno slovenske kulture bo prišel s socialnim prepородom družbe. Na mesto nenaravnega, anarhičnega gospodarskega reda, ki absorbira vse sile v golem boju za kruh, mora stopiti nov gospodarski red, socialna organizacija produkcije in konsuma. Potem se bodo množice oddahnile, odtrgale od same stvari in posvetile svojo pozornost tudi kulturi, kot življenjski potrebi vsakega človeka.

Na inteligenci pa je, da ne prestando plete niti med ljudstvom in kulturo. Če se odtrga od naroda, se grupira kot poseben razred, ki je v oholem samozadovoljstvu sam sebi »kultura«, — potem odmre za nas in za resnično slovensko kulturo. Njena naloga je da zgradi most med živimi silami naroda in ogromnimi kulturnimi zakladi.

Tega mostu ne bodo gradile lepo doneče metafore, sijajne besede in blesteče fraze, delo med delavnim ljudstvom, življenje med njim, popolno spoznanje njihovega položaja ga bo dogradilo in dozidalo. — Človek, ki se zaklene

sam vase, postane ozkosrčen, sodi samo s svojega vidika. Le kulturni delavec, ki se zna poleg svojega izrazitega svojstva postaviti na stališče delavnih, trpečih ljudi, le tak bo želel uspeh, le tak bo reorganiziral in reformiral. In danes potrebujemo reformacijo samega sebe, reformacijo politike in gospodarstva, danes polagamo temelje novemu družabnemu redu. — Zato je sveta dolžnost celotnega dijaštva, da se z vsemi silami loti resno socialnega študija in dela. To je delo za gospodarsko osamosvojitve, delo za odrešenje kulture in umetnosti iz spon kapitalizma in njegovih kovačnic, delo za trdno bodočnost.

Nihče ne sme mimo tega vogelnega kamna, nihče, ki ima še ideal v srcu in odločno voljo v sebi. Na delo, kovalci bodočnosti!

Ž. S.

Narodno-gospodarski eseji.

Ko se je med vojno sunkoma prelomila socialna skladovitost in so se cele plasti prebivalstva pogreznile iz lagodnega, polmeščanskega življenja v bedo, se je socialno gibanje silno okrepilo in poglobilo. Na drugi strani je pa tudi v gospodarski in socialni vedi zaplapolalo sveže življenje; mlada šola je začela kritično razkrajati narodno-gospodarsko vedo, zgrajeno na načelih kapitalističnega družabnega reda. Množice iščejo v revolucijah novo socialno orientacijo, znanstveniki pa skušajo dobiti jasnosti iz novonastalih dejstev, ki se ne dajo več včleniti v stare sisteme.

Uborna slovenska narodno-gospodarska književnost tudi v zadnjem času ni pokazala stremljenja, odkriti nove poti. Par člankov je plaho tipalo v temi, to je bilo približno vse. Priznati je treba sicer, da tudi prejšnja slovenska dela iz narodnega gospodarstva (na prste bi jih seštel) in iz socialnih ved niso bila nič samoniklega, večinoma so avtorji v njih obdelovali drobce idej, porojenih v velikem svetu, ki so dosegle tudi našo zemljo. Ustvariti novo, črpati iz dejstev nove ideje, teoretično ustvarjati smernice, po katerih naj se oblikuje naše domače gospodarstvo, — te svoje naloge narodno-gospodarska veda pri nas ni vršila in je tudi ni mogla vršiti.

Dr. Gosarjevi »Narodno-gospodarski eseji« gredo odločno novo lastno pot. Na 72 straneh dobimo samorastle, znanstveno globoko zasidrane smernice novega, socialnega gospodarstva. Spis je razdeljen v tri,

na zunaj čisto ločene dele, ki jih pa veže krepka notranja vez; saj so deli enotnega, zaokroženega narodno-gospodarskega nazor,

V prvem eseju razvija in utemeljuje avtor načelo, da je delo podlaga za pravično ureditev gospodarskega življenja. Jasen in lep je pregled, kako se je razvijalo delo, kako je padal njegov prvotni pomen, ko so se razrastli zapleteni pravni odnosi, ki so ustvarjali poleg dela nove produktivne činitelje: zemljišče in kapital. Avtor analizira temelje modernega gospodarstva in izvaja. Moderni kapitalistični nazor je pogrešen, ker istoveti delo s kapitalom tudi tedaj, ko gre za pravično ureditev gospodarskih razmer. Ustalenemu, sedaj vladajočemu nazoru, na katerem je zgrajeno moderno gospodarstvo, postavi avtor svoj nazor nasproti. Med tem ko loči moderno gospodarstvo tri produktivne činitelje (delo, zemljišče, kapital), od katerih zavisi produkcija, seže avtor do korenin in priznava dve bitni produktivni prvini: delo in tvar. Oboje, delo in tvar, je potrebno, da si človek pridobi življenjske potrebščine. Do tega je po naravi upravičen vsakdo, torej ima vsakdo tudi pravico do stvari. Tudi do naravnih produktov, ki so nastali brez človeškega dela, imajo vsi ljudje enako naravno pravico. Pravično bi torej bilo, da bi bili vsi ljudje v približno enaki meri deležni posredno kakor tudi neposredno uporabnih dobrin. Ta delež bi bil pač majhen; vse drugo bi si moral vsakdo z lastnimi močmi pridobiti. Iz teh sicer kratko in odsekano izraženih misli prihaja avtor do dveh zaključnih načel: dolžnost do dela, — enaka naravna pravica vseh ljudi do tolike mere stvarnih dobrin, da more živeti človeka vredno življenje.

Dobro je, da pri teh dveh načelih obstojimo in ju skušamo v vseh praktičnih posledicah doumeti. Ako ostanejo ta načela samo naravni nauki, so brez važnosti. Če pa oblikujemo po njih vse naše gospodarstvo, če z zakoni zajamčimo, da bo vsak dolžan delati, in da je tvar pod kontrolo splošnosti, potem bi ti dve načeli prinesli revolucijo v naše gospodarstvo. In ta revolucija brez barikad, strojnic, demagogov in vešal, ta preobrat v mišljenju in praksi je potreben.

Praktične posledice teh načel naznači avtor sam v velikih, žal, da semtertja nejasnih obrisih. »Največ bede in revščine

izhaja odtod, ker velik del človeštva ne vrši niti produktivnega, niti socialno koristnega dela.« Kratko in določno razvije pojem produktivnega dela, kar je važno ravno danes, ko si prisvaja pridevek produktivnega delavca v mnogo slučajih samo ročni delavec. V zvezi z dolžnostjo do dela se peča pisatelj tudi z dohodki iz premoženja, ki nastajajo brez lastnikovega dela. Zanimivo je, kako utemeljuje delno upravičenost obresti; ostro je začrtana meja, ki loči upravičene obresti od neupravičenih. Svoje teze o premoženju zgosti pisatelj v dalekosežen sklep: »Premoženje ne upravičuje nikogar, da bi se odtegoval produktivnemu, ozir. splošno socialno-koristnemu delu.« Z istega vidika motri zemljiško vprašanje in dediščino. V sklepu strne avtor v par stavkih pridobljena načela novega gospodarskega reda in ugotavlja, da je »predpogoj za vse to, da prodere ideja neizogibne dolžnosti dela v srca vseh... da bodo cenili posameznika po njegovem delu, ne pa po rojstvu in imetju«.

V drugem eseju se peča avtor z vprašanjem, ali naj stremimo za mednarodnim, ali za samostojnim in zaokroženim narodnim gospodarstvom. Vprašanje je obdelano z veliko ljubeznijo in objektivnostjo, vsi razlogi za in proti pa daleko niso izčrpani. Važno je pa, da ugotovimo že danes, ko je jugoslovansko narodno gospodarstvo še v kaleh, v kaki smeri naj se giblje razvoj. Pisatelj odločno zameta stališče moderne narodno-gospodarske vede in socialne demokracije, in obračajoč se proti mednarodnemu gospodarstvu, pravi: »Oprijeti se moramo z vneto domačega narodnega gospodarstva... v mednarodnem gospodarstvu bomo vedno tujci, najemniki, v narodnem gospodarstvu pa smo doma in kar imamo tu, je naše.« To je sicer precej samozavestno povedano, a ravno samozavesti in samostojnosti pogrešamo — predvsem v gospodarstvu.

Tretji del se peča z glavnimi panogami narodnega gospodarstva: s poljedelstvom, industrijo in obrtjo in s trgovino. Ni mogoče niti naznačiti preobilice važnih misli, ki postavljajo naše gospodarske probleme v luč. Poleg realnega računanja z danimi dejstvi in gospodarskimi možnostmi se pleče skozi celo razpravo misel, ki jo je bila moderna narodno-gospodarska veda skoro čisto zavržla: da mora namreč narodno gospodarstvo privedi ljudstvo v njegovih najširših plasteh do blagostanja.

Knjige so kot ljudje; napram nekaterim smo hladni, druge spoštujemo in se jim bližamo z globokim zaupanjem, druge zopet ljubimo in nosimo vedno v sebi misel nanje. Želel bi, da bi vzljubili to delce, srkali te temeljne ideje vase in se potem podali na opolzko, a prelepo stezo samostojnega raziskavanja, kako v danih realnih razmerah uresničiti ta načela. In to bo varna pot, po kateri naj hodi naša mladina.

Janko Kralj.

Dr. Oppenheimer: Die soziale Frage und der Sozialismus. Jena 1919. V ostri polemiki s Kautskim o Marksovem »Kapitalu« zavrača avtor osem glavnih marksovih tez in jim postavlja nasproti svoj socialni sistem. Vzrok vsega socialnega zla je — monopol. To je njegova glavna teza in iz te izvaja vse posledice. Ker ne more delovati prosta konkurenca, dobi vsak monopolni produkt neko vrednost, ki presega naravno vrednost: nadvrednost. Razredno kapitalistično razmerje, ki pa je le nujna posledica monopolnega razmerja, obstoji v tem, da prejme delodajalec več, kot bi pa smel — torej neko nadvrednost, medtem ko delojemalec dobi manjvrednost. Glavno zaslombo ima ta razredni monopol na monopolizirani zemlji. Tu tiči pomen profita, kapitala in kapitalizma. Podlago kapitalizma tvori razredno razmerje med posedujočimi in razlaščenci, med zemljiškim monopolom — v pravnem smislu veleposestnikom — in zemljiškim proletarcem. Iz krajev, kjer prevladuje veleposestvo, se vsako leto — statistično dokazano — izselijo množice ljudi v industrijske kraje; iz krajev velikega ali konstantnega socialnega pritiska v kraje manjšega socialnega pritiska. Tu se udinjajo; velika ponudba delavnih sil povzroča konkurenco med delavci. Mezde se manjšajo — »dva delavca tečeta za enim mojstrom, medtem ko bi moralo biti narobe«. Prvi rezultat je: iz veleposestniških pokrajin se vsipljejo preštevne ponudbe na delavski trg in s tem vzdržujejo monopol, omogočujejo profit — in to je življenjski predpogoj kapitalizma.

Stojimo pred jedrom Oppenheimerjevega sistema: zemljiški monopol je začetek in konec socialnega zla. Odpraviti ga moramo s tem, da ekspropriiramo ekspropriarje, z ali brez odškodnine izpeljemo v največji meri i kar najhitreje — notranjo kolonizacijo! Notranja kolonizacija bo raz-

gnala zemljiški monopol — veleposestva —, s tem razredno monopolno razmerje z vsemi njegovimi posledicami in tudi nadvrednost.

Veliko kolonizacijsko delo, katerega je Rusija že započela, pretvarja milijone in milijone proletarcev v zadovoljne samostojne gospodarje, ki ne mislijo več na izseljevanje. Ko bodo izpraznjeni veliki človeški rezervoiri na vzhodu, se bodo spremenile tudi življenjske razmere zapadnega delavnega ljudstva; ko se ne bodo več vsipale ljudske mase iz vzhoda, takrat se bo zapadni kapitalizem zamajal v svojih temeljih. Z obširno notranjo kolonizacijo se da zrušiti zemljiški monopol — trdnjava kapitalizma in grobokop proletariata — in kapitalizem bo zadet na najboljčutljivejšem delu in popolnoma izkoreninjen.

Karl Kautsky je napisal v svoji knjigi »Diktatur d. Proletariats«: »Ni socializem naš končni cilj, temveč naš zadnji cilj obstoji v odpravi vsakega izkoriščanja. Če se nam dokaže, da je možno doseči osvobodilne proletariata s pomočjo zasebne lastnine na produkcijskih sredstvih, takoj vržemo socializem čez krov, ne da bi s tem opustili naš zadnji cilj, kar bi morali storiti ravno v interesu našega cilja.«

In ko je Oppenheimer, Marksov učenec, čital to, je napisal to tajno knjigo. Pobijajoč Marksa in Kautskega je doprinesel dokaz, kakršnega zahteva Kautsky v svoji »Diktatur des Proletariats«.

Oppenheimer postavlja s tem novo, možno orientacijo. Novo orientacijo: nihče pred njim ni še podal globljih razmotrivanj; avtor postavlja nov princip mirne in pravične revolucije obstoječega družabnega reda. Možna orientacija: posledica mednarodne notranje kolonizacije bodo v prvi vrsti zadele zapadni kapitalizem. Ko ne bo več rezervne delavske armade, v koji tiči obstoj kapitalizma, bodo kapitalisti vsled tedaj njim grozečega principa vprašanja in ponudb — prisiljeni sami zahtevati socializacijo.

Delo Oppenheimerja moramo razmotrivati zgolj s kritičnega stališča, kot pač vsak drugi moderni socialni sistem. Ima veliko dobrega in kar je glavno: zdravo jedro. Upamo, da ne bo knjiga ostala pred hermetično zaprtimi vratmi socialistične vede.

»Toda bodočnost bo učila — bodočnost bo sodila.«
P. E.

Simptomi.

V zadnjem petdesetletju je napredovala moderna tehnika v toliki meri, da bi si ne bil mogel človek kaj takega nikdar predstavljati: avtomobili, aeroplani, stroji vseh vrst, telefon, brezžični brzojav, trgovske in bojne ladje in sto in sto drugih stvari. Potom časopisja in knjig, potom šol, predavanj in tečajev se je demokratizirala kultura in kultivirala demokracija.

Vsled velikanskega napredka na tehničnem polju, zlasti radi izpopolnitve starih in vsled iznajdbe novih strojev se je razvijala industrija in izpodrinila ročno delo — obrt. Delo, ki ga je prej vršil človek, opravlja danes stroj. Produkcija se je zvečala, delo omejilo na najmanjši čas. Vsled izpopolnitve prometnih sredstev, železnic in morskih cest, vsled brzojava in telefona, ki vežeta med sabo ekstremske konce sveta, se je silno povečal konsum. Tovarniški izdelki so izpodrinili ročne, ker se pač ni več izplačalo delo za blago, ki ga je bilo dobiti po zelo nizkih cenah.

Vkljub temu pa se niso izpolnile sanje velikih sociologov in mednarodnih gospodarjev, ki so prorokovali človeštvu s povzdigo produkcije in konsuma paradiž na tem svetu.

Nasprotno! Svetovna vojna je dokazala, da je bil ves napredek in vse moderne pridobitve en sam velikanski bič, ki je zapel po hrbtu človeštva in ga skoro upropastil. Vse tehnične pridobitve so bile zato tu, da se je človeštvo medsebojno morilo in klalo, vsa znanstvena kultura je pomagala ščuvati brata zoper brate, je podpirala imperializem ter z njim tesno združeni militarizem. Človeštvo je bilo prevrčano; bridka je ta zavest, a popolna in resnična!

Najtragičnejše pa je dejstvo, da so vse moderne pridobitve izrabili posamezniki v svoje sebične namene. In tako se je zgodilo, da je na eni strani rastlo bogastvo, a na drugi strani brezmejna revščina in beda. Baš ona dva deja: produkcija in konsum, ki sta rodila na eni strani toliko blagostanja, sta povzročila na drugi strani brezmejno gorja. Od dne do dne je narasčalo število proletarcev, od dne do dne so rastle v stotisočih elementarne odporne sile, dokler niso dobile izhoda v socialno-politični revoluciji. Prav kot je napovedal Mahnič, obsodujoč izrodke gospodarskega in političnega liberalizma: »Greh je socialno-političen, tudi kazen bo socialno-politična.

Gorje ti, Evropa!« Danes se njegovo prorokovanje izvršuje ad absurdum. Cel svet ena sama kolobocija, nikjer nobene stalnosti. Sedaj se odpre ognjeniško žrelo tu, sedaj tam, sedaj se strese tu, sedaj tam, vsak sunek pa ima za posledico povečanje socialne bede in splošne nezadovoljnosti.

Kedaj bo konec, kedaj pride človeštvo do one trdne podlage, na kateri bo v stanu sezidati novo, trdno stavbo pravičnourejene človeške družbe?

Kadar bo prešinjala vse človeštvo zavest, da je cilj in naloga vseh človeških kulturnih vrednot splošno blagostanje, ne posameznikov in izvestnih stanov, ampak vsega človeštva! Ko bo ogromna večina ljudi mogla živeti dostojno življenje, tedaj bo šele mir in red med nami. Dokler pa tega ne bo, se bodo vedno ponavljali potresni sunki socialno-politične revolucije.

Ako prenesemo ta simptom na državni organizem, potem uvidimo, da je še vsaka država stala slabo tedaj, ko je bilo v rokah posameznikov nakopičenega ogromno imetje in premoženje, država pa se je morala boriti za vsak vinar dohodkov, ker ni imela financ. Ko je zadobilo v fevdalnem gospodarskem redu potom fideikomisov in veleposestev oblast in moč v roke plemstvu, tedaj je bil položen temelj prekucijam. Kralji so postali popolnoma odvisni, figure, ki so se morali sukati po vetru in godbi plemičev. Ti so si kopičili imetja, redili se ob državnih službah, bednemu prebivalstvu pa so iztiskali zadnjo kapljo krvi potom davkov. Francoska revolucija je jasen dokaz, kam pripelje konsekvence gospodarskega liberalizma.

Kot svoje dni fevdalizem, tako postopa danes kapitalizem. Bankirji, milijarderji in milijonarji vladajo posredno ali neposredno države. Iz učinkov je razvidno, da analogija drži. Gotovo število zlatih malikov, ki se ne briga za zakone in postave, ki drži na vajeti in v svoji pesti ves državni aparat, izvoz in uvoz, kontrolo nad valuto, na drugi strani pa milijoni brezpravnih, tlačanih, izkoriščevanih. Kje more biti tu govor o splošnem blagru? A na veke ne pojde tako. Dokazi so dani v Evropi sami. Nezadovoljnost se širi, odpor raste, lascivne sile hočejo na dan. Stoletni suženj pa ima gigantsko moč, ko stre svoje verige. On vidi samo solnce in svobodo, vse drugo pohodi.

Na državi je tedaj ležeče, kako bo resila ta problem. Ako hoče biti močna in trdna, potem naj utira potom socialnega

dela in socializacije pot splošnemu blagostanju, ako pa hoče biti še naprej igračka v rokah nekaj brezvestnih kapitalistov, potem naj ve, da je ona sama največji pospeševatelj socialne bede, nezadovoljstva, nevere v zmožnost in pravičnost države, prekucij in boljševizma. Ali — ali! Ali socialno delo, ali menetekel!

Vsi pa, ki imajo količkaj ljubezni do sotrpina, naj izrujejo plevel iz svojih src in se uvrstijo v boj proti kapitalističnemu družabnemu redu! Ž.

Dotok kmetskega dijaštva v mesto.

Dotok kmetskega dijaštva v mesta se je zadnja leta silno pomnožil. Nimamo sicer statističnih podatkov, vendar pa lahko čisto z gotovostjo trdimo, da znaša število dijakov s kmetov in delavskih krajev 60—70 % celokupnega dijaštva. Skupna vsota meščanskih sinov bi znašala v najboljšem slučaju $\frac{1}{3}$.

Kje iskati vzrok vedno rastočemu dotoku? Dvoje momentov so poudarjali do sedaj: kmet vidi, kako je na domačiji uprežen noč in dan. Sam sebi se smili. Sinu hoče preskrbeti »boljšo« bodočnost; zato ga da v šole. — Kmet je veren, duhovnika spoštuje in rad ga ima. On, ki trpi, kaj hitro spozna ničevost tega sveta. In zato se mu porodi globoko v duši srčna in iskrena želja, da bi tudi njegov otrok, kri od njegove krvi, stopil pred oltar Gospodov in le njemu služil. Teh dveh trditvev smo bili vajeni do sedaj. Ali pa tudi odgovarjati dejstvu? Ali naš kmet, ki se tako trdno priklonjeno drži svojega grunta, ki je še vedno tako nezaupljiv in prezirljiv do »škricev«, pa magari, da so kmetski sinovi, — ali more potemtakem zatajiti svojo naravo in svoj značaj ter dati sina tja, kamor ne bi šel on sam za noben denar? Ne! Prva točka ne drži dosti, bolj morda druga radi vpliva in značaja ženskega, materinega, ki se običajno bolj nagiblje na duševno plat človeka.

Trdim, da je dotok kmetskega dijaštva na srednje in visoke šole v prvi vrsti posledica rastočega socialnega pritiska. Veliki in trdni kmetje dajo malo dijaškega naraščaja. Sinove dajo večjemu v strokovne tečaje ali šole, potem pa jih doma bogato poženijo. Kmetski študent se rekrutira iz srednjih in malih posestniških slojev. Njegov odhod v mesto je v pretežni večini plod dolgih ugibanj go-

spodarja in gospodinje, kako preskrbeti veliko število svojih otrok. V poznih večernih urah gruntata in tuhtata. Slednjič najdeta gotov ključ, po katerem odleti eden v gimnazijo. Običajno je to najslabotnejši, o katerem menita, da bi ne bil sposoben za grunt. Tu govori predvsem gospodarski moment; v prvi vrsti ga dasta v šolo zato, ker ni upa, da bi uspeval na kmetiji, šele iz te zavesti se porodi usmiljenje do njega in želja, preskrbeti mu bel in lažji kruh.

In želja, da naj postane sin duhovnik? Ali izhaja res iz samega idealizma? Tudi. A kdor pogleda kritično, bo videl in priznal, da so v mnogih, če ne v večini slučajev odločujoči gospodarski oziri. Kmet računa: kot »gospod« si bo sin prihranil, ker ne bo imel družine in stroškov, ki so zvezani z njo. In tako nam bo vsem skupaj — p o m a g a l. Brez ozira na dejstvo, da ta račun danes ne drži, ker so i k a p l a n j e in župniki pahnjeni v boj za obstanek, sloni moja trditev na realni podlagi, potrjena skoro od vseh slučajev, ki jih poznam v svoji široki okolici. Skrb za preskrbo svojih otrok in spekulacija za kasnejšo obrestovano povrnitev študijskih stroškov sta dva odločilna dejaja, ki povzročata v bistvu dotok kmetskega inteligentnega naraščaja v mesto. Ta dotok je povsem enak onemu kmetskega delavstva in ga tudi povzroča isti dej: socialni pritisk. V hipu, ko se bo izvršila notranja kolonizacija, ko bo dan kmetskim slojem modus in conditio vivendi, se bo dotok zmanjšal sam po sebi, in v mesto bodo hodili študirat samo »izvoljeni« in res od Boga poklicani. — Problem bi potreboval poglobitve in znanstvene študije.

Fr. Ž.

Doba socializma na Kitajskem.

Vsakovrstne državne uredbe, vsakovrstne politične spremembe, ki si jih je le mogoče misliti — Kitajska jih je v teku svoje štiritisoočetne zgodovine preizkusila, zavrgla, in zopet preizkusila. Tako bi bilo ravno dandanes zanimivo opomniti, da je tudi kitajska država že temeljito preizkusila dobro in slabo plat socialistične države, in da je preizkusila tudi prav temeljito teoretično kakor praktično že pred devetsto leti racionalistični pravec življenja:

doseči po vpostavitvi popolne enakosti čudežno harmonijo v gospodarskem življenju, občo blaginjo, ali vsaj »kar največjo srečo največjega števila«. Po revoluciji, ki je dosegla svoj višek v kakaki anarhistični omotici, ki nikakor ni bila preveč različna od ruskih razmer leta 1917/18, se je izprevrnilo brezumno razdiranje v poizkus praktičnega socializma, katerega znanstveni utemeljitelj je bil gospodarski izvedenec in zgodovinski učenjak Vang-gan-Ke.

Tega razumnega in energičnega moža lahko imenujemo predhodnika Karla Marxa. Njegove misli in sklepi so popolnoma taki kakor Marxova social. teorija. Njegove v neki enciklopediji zbrane ideje so si pridobile v kratkem veliko množico somišljenikov, ki so samo Vang-gan-Keja smatrali za moža, ki bi dvignil deželo iz splošnega pomanjkanja, bede in zmede. Vang-gan-Ke je prepričal tudi cesarja in vlado, ker je obljubil po izvedbi svojih gospodarskih in kulturnih idej vsem enako srečno življenje. Leta 1069. so mu poverili v svrhu izvedbe njegovih socialnih reform vodstvo državnih poslov in imel je na razpolago raznovrstna sredstva, da izpelje svojo obljubljeni harmonično državo enakosti. Svoje delo je začel z nezlomljivo energijo. Njegov temelj je bil ta, da je država edini posestnik in oskrbnik vsega inetja, zato naj je tudi edini kmet, tovarnar in trgovec. Ona naj odločuje o potrebah in zmožnostih vsakega posameznika, naj zadovolji prve po svoji sprevidnosti, zmožnosti zadnjih naj si pa zagotovi za svojo službo. V prihodnje naj ni več bogatih ne revnih, ampak neke srednje vrste zmerno blagostanje. Večina ljudstva je navdušeno pritrdjevala idejam drznega preosnovalca in njegove teoretične nauke so pričeli z vso silo uresničevati.

Vang-gan-Ke je monopoliziral predvsem zemljo, da bi zagotovil prehrano. V vsakem okraju so ustanovili izvrševalne svete, ki naj bi vsako leto razdelili obdelavano zemljo in semensko žito. Vsa žetev je bila lastnina države, ki naj bi jo razdelila po potrebi in številu ljudi. Da bi pridobili kapital za izpeljavo poddržavljenja zemlje in žita in da bi obenem odstranili premoženjsko neenakost med državljanji, so naložili bogatinom poseben posestniški davek. V zbiranju kapitala, v bogastvu posameznikov, je videl Vang-gan-Ke vzrok vse socialne bede, in da bi odpravil zasebno bogastvo in preprečil kakšno novo tvorbo istega, je poddržavil

trgovino, denarni promet in obrt. Če vlada popolna enakost imetja — je sklepal Vang-gan-Ke — bosta naenkrat izginila nevoščljivost in sovraštvo, skratka vse slabosti, ki jih rodita bogastvo in posest, in pojavilo se bo povsod, in sicer samoobsebi občno moralno blagostanje.

15 let je bilo dovoljenih Vang-gan-Keju, da popolnoma preosnuje deželo in vse njene socialne, pravne in verske naprave. Vsa uprava je delovala v njegovem smislu, a vse je bilo zastoj. Pravci socialističnih idej Vang-gan-Keja je temeljil na napačni podlagi: da so vsi ljudje enaki, država pa da je samo vsota takih ljudi z enakimi čednostmi in enakim mišljenjem. Manjkalo je nagiba lastnega pridobivanja in delanje je na vseh poljih rapidno padalo. Žetve so bile vedno manjše, trgovina ni prinašala nikakih dobičkov več, obrtni izdelki so postajali dražji in pomanjkljivejši. Vsak je delal le toliko, kolikor je neobhodno moral. Pomanjkanje in beda sta strahotno naraščala. Lenoba je triumfirala; vsakdo se je zanašal na državo, ki naj je zavezana, da pomaga vsem in vsakemu do brezskrbnega življenja. Vang-gan-Kejev socialni sistem je bil od začetka do konca popolnoma pravilno sestavljen, a načrt je moral propasti. Smrt cesarja, ki je bil prepričan pristaš Vang-gan-Kejevih socialnih reform, je potegnila tudi njega za seboj. Doživel je komaj še preobrat stvari. Od njegovih uredb in reform ni preostalo popolnoma ničesar.

»I. Z.« Leipzig.

O ruskem zadružništvu.

Po praških »Socialističeskych Listyach« št. 10. posnemamo sledeče poročilo o ruskem zadružništvu, katerega številke jasno pričajo o notranji sili ruskega naroda. Trenutno še ne moremo konstatirati, v koliko odgovarja to poročilo sedanjemu resničnemu položaju v sovjetski Rusiji.

»Ruske gospodarske samopomočne zadruge se dele na tri vrste: na zadruge konsumentov, producentov in na kreditne zadruge. Zveza konsumentov je vaško društvo, katerega člani so okoliški kmetje. Blago se nakupuje s prispevki članov in se prodaja proti gotovini. Dividenda se navadno ne izplačuje, temveč se porablja za podpore šol, čitalnic itd. Vaška društva so organizirana v okrožne zveze, okrožne zveze pa zopet v centralno zvezo: vse-rusko osrednjo zvezo konsumnih zadrug,

ki šteje 27.000 posameznih konsumnih zadrug, 311 okrožnih zvez, 20 zadrug z več kot 10.000 člani; število vseh članov znaša 10,269.757. Železničarski uslužbenci imajo svojo konsumno zadrugo moskovsko 'kooperativo', ki šteje nad 210.000 članov. Ravnotako so organizirani producenti, četudi je ta organizacija težavnejša. Tako ima zveza severnih lesnih zadrug 35.000 članov z ogromnimi lastnimi žagami. Organizirani so vrtnarji, sadjerejci. Organizirana je tudi domača industrija, ki pošilja na trg najfinejše platno, okraske, slike, igrače, umetniške predmete itd. 'Ruska produktivna zadruga' ima 84 mlinov, 41 pekarij, 42 kovačij, 28 tovarn za obutev, 28 usnjarn, 26 tovarn za gospodarske stroje, 18 tovarn za čokolado, 16 žag, 15 prekajevalnic, 10 železarn, 10 tovarn za sladkor, 4 tovarne za tobak. — Finančna kooperacija je slično organizirana. Temelji ji je vaška banka, zadruga, ki nudi svojim članom pod ugodnimi pogoji kratkodobni kredit; posoja življenske potrebščine, stroje, semena. Središče je 'Moskovska Nar. Banka', ustanovljena leta 1911. s kapitalom 1.000.000 rubljev. Sedaj ima že 100 milijonov rubljev. Letni promet je bil leta 1908. 5.823.578.400 rubljev. Število članov kreditnih zadrug je bilo leta 1918. 10 milijonov 473.000. Poslovanje teh kreditnih zadrug je redno in strogo. Leta 1916. so znašala posojila samopomočnim zadrugam 98.390.400 rubljev. Od tega zneska samo 20.000 rubljev ni bilo vrnjenih in še to vsled nemške ofenzive. Najlepše pa še pride: kooperativne zadruge so izdajale nad 100 dnevnikov, tednikov in mesečnih revij. Zveza konsumnih zadrug je izdala leta 1917. 5.179.000 izvodov knjig, 14.666 slik in njena knjižnica je naročena na 396 časopisov. Zveza ustanavlja šole, knjižnice, društva delavskega ljudstva po vaseh, gledališča in to po celi Rusiji. Ima na stotine potovalnih učiteljev, ki poučujejo o pomenu kooperativ. Podpira dalje univerze, tehnike, strokovne šole, gospodarske, poljedelske, trgovske in razne druge izobraževalne zavode. Na konsumne zadruge je navezanih nad 60.000.000 duš. Zadrugi sistem ima 50.000 trgovin, pisarn, zavodov, ki se nahajajo po celi državi. Ves ta aparat tudi sedaj strogo deluje. Ruske kooperative so v zvezi z angleškimi, škotskimi in irskimi kooperativami. Devet centralnih konsumnih kooperativ ima svoj sedež v Londonu.

Clarté.

Vojna je vplivala skoro na vse stvari skoz in skoz negativno. Prešla je. A ostale so one njene neizogibne posledice: materializem, dobičkaželjnost, lenoba, ki izpodkopavajo že itak trhle temelje človeštva. V spoznanju, da je treba zaječiti to povodenj in pripomoči k zmagi duha nad današnjim materializmom, so se združili v Franciji duševni delavci v nepolitično zvezo »Clarté« (Razsvetljenje), katere cilj je zmaga vsesvetovne misli. »Clarté« ustanavlja v vsaki državi krajevno skupino. Glavni stan ima v Parizu. — Upravni odbor je naslovil na ves svet manifest, v katerem začrtava »Clarté« svoj program. Glavne misli: Sedaj gre za to, da se ali določijo nanovo življenjski cilji in temelji sveta ali ostanejo stari. Vojna je ovrгла vse, priklivala pa je v življenje laž in stara nesporazumljenja. Danes stopa na površje skrb za organizacijo socialnega življenja po umstvenih zakonih. Korist posameznika mora biti v bodočnosti podvržena koristi celote. Gre tu za koristi vsega človeštva, čigar mir in življenje je važnejše kot reševanje moralnih nalog in doseganje manj važnih idealov. Pripravljali bodo »Vsesvetovno republiko«, brez katere narodi ne bi imeli varstva. Odstraniti nameravajo umetne zapreke, ki delijo človeštvo, doseči popolno izvedbo 14 Wilsonovih točk, uvesti spoštovanje do človeškega življenja, zagotoviti svoboden razvoj posameznika — omejen le s skrbmi za živo družbo —, popolno socialno ravnopravnost mož in žena, zakonito dolžnost do dela za vse zdrave državljane, določiti načelo, da dobi v družbi vsakdo ono mesto, ki odgovarja njegovemu delu, zmožnostim ali ugledu, odpraviti rodbinske privilegije, uvesti mednarodne reforme, odgovarjajoče stališču socializma po zakonih ljudskih zmožnosti: dela, trgovine in industrije. — »Clarté« bo razširjala in zagovarjala svoja načela v prepričanju, da se bodo dale vsesvetovne reforme uresničiti mirno, ako se bodo širile potom duševnega razvoja: ne bo se delalo le za hitrejši uspeh, ampak tudi za širjenje duševnega razmaha. Zveza vseh skupin bo tvorila Internacionalno Misli. »Clarté« bo izdajala revijo »Clarté«, kakor tudi razne druge publikacije. Ustanovili so tudi študijske odbore (Comités d'Etudes), ki bodo raziskovali in združevali dokumente, ki se tičejo socialnih vprašanj, in bodo omogočali,

da pridejo v znanost takšni, kot so v resnici. — Upravni svet sestoji iz sledečih francoskih pisateljev in umetnikov: Anatol France, Henri Barbusse, Victor Cyril (tajnik), Roland Dorgelès, George Duhamel, Charles Gide, Henri Jacques, Laurent Tailhade, Raymond Lefeybre, Magdeleine Marx, Charles Richet, Séverine, Steinlen, Vaillant Conturier. — O d-

bori v tujini (preds.): Norman Angell, F. A. Angermeyer, Johann Boyer, Georg Brandes, Eckhoud, Thomas Hardy, Blasco Ibáñez, Ellen Key, Selma Lagerlöf, E. D. Morel, prof. Nicolai, Edmond Pigard, Bernard Shaw, Upton Sinclair, Rabindranath Tagore, H. G. Wells. — Tudi ena jugoslovenska skupina »Clarté« se menda ustavi v bližnji bodočnosti. Sv.

Žarki

Sodobne misli.

O Jan Marija, ne kličem k Tebi, da bi mi sledil, ampak spomniti Te hočem na naše navdušenje, naše ideale. O, spomni se kedaj nanje in ne smej se jim. Veruj, da ima samo to svojo ceno, da je samo to resnica, čemur se egoizem in povprečnost pomilovalno nasmihata, nad čemer povprečnost krči ramena in pravi: »Blodne sanje nezrele mladosti.« A ta blodna mladost je Bogu blizu in gleda še z neskaljenimi očmi. Pravi jo: »Utopija!« Toda da je človeštvo zmožno ustvarjati utopije, to mu je v čast. Da pa te utopije ostanejo utopije, to je njegov greh in njegova sramota!

(Julij Zeyer: Jan Marija Plojhar.)

Zato smo vdani delu, da ostanemo bratje čednosti. (Lacordaire.)

Kršćanstvo je religija dela. (P. Weiss.)

Kdor pa nima naroda, nima Boga! Vedite, da vsi oni, ki nehajo umevati svoj narod ter izgube zvezo z njim, izgube hkrati in v enaki meri tudi očetovsko vero in postanejo ateisti ali mlačneži.

(Dostojevski v »Besih«.)

Ivan Cankar je bil napaden v nekem pokrajinskem političnem glasilu na tak način, da moramo dvigniti svoj svarilni glas: Pisca onih vrstic je namreč Cankar v svojih delih stokrat opisal. Falot pa ima zmirom čudno navado, da vidi grehe drugih, sam sebe pa ne vidi. Sic! — Ko se bo pisec sam nad sabo tako raztogotil in se tako obsodil, kot je to storil pokojni velikan, potem naj se spet — oglasi! F. Ž.

Moli in delaj! Nekateri verujejo, so globoko prepričani, zato molijo noč in dan. Drugi so izgubili vero v Boga. Preklinjajo ga in delajo, delajo, delajo, da se svet maje pod njihovimi zasnutki. Oboji pa so napravili eno napako: zapustili so veznik »in«, ki je glavnega pomena. — Kdo mu bo dal pravo veljavo? F. Ž.

Ljudje in delavci. Pri nas je vse polno ljudi, pa zelo malo delavcev —, čeprav vsi »delajo«. A ti ljudje so polovičarji, ker so pozabili, da je vsak posameznik neskončno majhen ud človeške družbe in ker žive v prepričanju »sacro egoizma«. Upajmo, da pojde čas preko njih; morda je v gotovem oziru celo prav, da se ne mešajo v današnji kaos. Tega razume namreč samo tisti, ki ve, kako je nujno prišlo do te kolobocije in ki je prepričan, da more le potrjeno delo rešiti človeštvo iz propasti. F. Ž.

Slepomišenje. Jugoslovansko dijaštvo še vedno naseda ljudem, ki v ovčjih oblekah oznanjajo bratsko slogo, ljubav in nevem, kaj še vse. To zato, ker ne vedo, da sta hudič in Bog dva ekstrema, ki se ne bosta nikdar približala drug drugemu. F. Ž.

Rokavice. Preveč smo plesali in se učili elegancije do dam; zato smo prenesli rokavice tudi v načelno občevarje, kar je napak. Nobena debata ni globoka, kjer si nasprotnika ne razodeneta svojih prepričanj in nazorov. Zato bo treba vplivati na to, da si dijaška društva izdelajo in obelodanijo svoje programe, potem bo šele stvarna debata mogoča. Treba bo pa zagrabiti odločno in globoko, ker še nikdar ni bila potreba po jasni luči tako velika,

kot je dandanes. Prej ali slej pa mora priti do hudega načelnega kresanja; na to kažejo najrazličnejši simptomi. Vprašam: Bratje, kako je v vas? Ali so njive vaše zorane?

F. Ž.

Kultura in politika. Vsa društva se branijo in otepljejo, češ, da niso politična, čeprav so rodila katoliška društva katoliške politike, svobodomiselna pa svoje sorte. In vendar je kultura snovanje notranjih kulturnih vrednot, politika pa je izrabljanje le-teh v dejanskem življenju. Politika je torej nujna posledica, otrok kulture. Kakršna kultura, taka politika. Vsak kulturni človek je nujno pasivno ali aktivno političen. Kultura je slika, politika pa je okvir, ki ga umerjamo po sliki. — Iz tega sledi dvoje: Prvič, da je politika brez močnega kulturnega ozadja stavba na pesek in pa, da je treba gledati predvsem na kulturno poglobitev, ker politika pride potem sama po sebi kot nujna posledica človeške notranje prepričanosti. — Ne lo-

vimo torej ljudi na moko, otrobe in koruzo, dajmo jim kulture! Danes predvsem gospodarske, ker je privrelo socialno zlo do vrhunca.

F. Ž.

Dva vzroka bolezni. Poznam akademika, ki je zbolel vsled dela, drugi pa so bolni vsled — lenobe. Dva različna vzroka, a isti učinek. — Ko bodo lenuhi razbremenili preobložene delavce, bo mnogo manj bolezni, nezadovoljstva, pa mnogo več — uspehov in blagostanja. Kajti čisto jasno je: V panju, kjer prevladujejo troti, zamre prej ali slej vsako življenje. Mislim, da to ni naš končni — cilj.

F. Ž.

V bodočnost! Krek je dejal: Samo cilj imejmo pred sabo! V hipu, ko pogledamo nazaj, na delo, ki smo ga napravili za narod, postanemo mladi starci. — Joi, fantje, koliko mladoohromelih invalidov je med nami, a Cankar je umrl, da bi znova povedal: Pot je strma, cilj pa lep! — Ali vas ne vleče nič v bodočnost?

F. Ž.

Prvo cvijeće Leposlovna priloga Zore

ĐURO SUDETA:

Život.

Mi čakamo ono šta ima da slijedi,
i ginemo putem što tuğuje strt,
koraci naši tonu u smrt,
iza njih novi sumorni slijede...

Dok u dalj plavu zure nam oči,
gdje tuğuje pjesma i krvari mol,
al neznamo radost i neznamo bol,
tek znamo, da nešto ima još doći...

I tako nas vječna neizvjesnost prati:
il nada, il bol, il život strt,
pa koraci naši tonu u smrt,
a iza njih novi sumorni slijede...

ANTON VODNIK:

Jaz ljubim deklice plahe, boječe...

Jaz ljubim deklice plahe, boječe,
ki vsaka beseda, pogled jih boli,
do solz me ganejo njih daljne oči,
vlažne od tihe, najtišje sreče...

Svilnata, čudežna nit mesečine,
ki pripolzi skoz zavese
do lilije v vasi, bolj me pretrese
kakor najsilnejša godba...

DURO SUDETA:

Bogu.

Bože, ja već nemam moje dobre majke
i rječi su sada bolesne i duge;
cvatu žute ruže, cvatu pune tuge.
Bože, ja već nemam moje dobre majke...

o, komu da rečem, da me boli tako?
u sanjivo veče kada miso bludi;
umrla je majka, a ljudi su ljudi,
o, komu da rečem da me boli tako?

Žalosna je majka, moja dobra majka,
Moje rosno cvijeće, moje tužno cvijeće,
plaču dobre rječi, gore žute svjeće.
Žalosna je majka, moja dobra majka...

Bože, ja već nemam moje dobre majke
i rječi su sada bolesne i duge;
cvatu žute ruže, cvatu pune tuge.
Bože, ja već nemam moje dobre majke...

Sa livada.

Miriše trava dogorjelog dana,
nad vodom sanjaju nagnute ive.
Otpalo lišće pokriva sjene;
dižu se magle daleke i sive...

Dolazi suton sa modrih šuma
i modre oblake sa sobom vuče;
lagano njemo nestade sunce —
sanjaju ravni o prošlome juče...

A tamo daleko u selu samu
šumore molitve u kućama svima,
dok studena sumorno zvona ječe
u mrtvom molu bolesnih rima...

I tako stojim i zurim u tamu,
pale se luči negdje kraj drumu
usnule ravni, a tek s daleka
miriše lahor rosnijeh šuma...

Prognanik.

Kad me na ulicu bace gdje pjegave kuće,
ja neću osjetit bola i vesele pjevat ću pjesme,
pjevat ću pjesmu pobjednika, pjesmu vedroga juče...

I sve će biti moje: i nebo i radost i tuga,
sve će biti moje što u sebi nosi smrt,
a ja ću biti konac jedne sanjive priče...

I dušu ću ponesti tada u plamen svete slobode,
plave duboke oči darovat ću dobrom nebu;
i sam ću poći stazama koje u nepovrat vode
i tad ću osjetit Boga i bit ću jači i veći

i ne će mi biti žao kad me ko pseto bace
i neću osjetit bola i vesele pjevat ću pjesme,
pjevat ću pjesmu pobjednika, pjesmu vedroga juče —
i sve će biti moje što u sebi nosi smrt,
kad me na ulicu bace gdje pjegave stoje kuće.

JOŽE:

Naš jok.

Tisoč milijonov grl.
 Teman odmev do višin,
 neizmerljivih, iz nemirnih globin
 se je razprostrl.

Večnost bo čula njih klic!

Tisoč milijonov rok.
 Vsaka — kot skala — udarja trdo;
 v težki bolesti, zavesti hudo
 udarja ubog.

O, iskati s pestjo si pravic!

Tisoč milijonov src.
 V njih velika mati Ljubav;
 njen ogenj še vsem bo sijal
 — ko mine naš jok...

ANTON VODNIK:

Menihi.

I.

Ko v celicah tihih psalme pojó
 in sveto pismo prebirajo,
 — v njem vse je ljubó in domače takó, —
 in globoke skrivnosti se jim odpirajo —

in se Jezus pogovarja ž njimi
 kot z ribíči ob Galilejskem morju...
 Rdeče tone solnce na obzorju,
 in jih hrepenenja rožna sla prevzame, —
 takrát zavedó se nevrednosti svoje,
 ker žalili so Gospoda z grehi,
 in žalosti jih ptica, ki pod oknom poje,

in mislijo na grešnico Marijo Magdaleno,
 ki je Gospodu umívala nogé s solzami,
 brísala jih z mrežo svojih las sviléno.

II.

In jočejo sami... in so kot otroci...
 in prosijo Gospoda, naj jim odpusti,
 v kesanju sladke jecljajoč besede
 ljubezni božje, ki jim srcé in dušo mami.
 Gospod kot zarja daljna nasmehljá se
 in trudne jim zapre oči, —
 in spé tako na dnu vonjav resede,
 še v snu misleč na lepe Jezusove čase...

Dekliške pesmi.

1.

V sladkó-oblačnih spomladanskih dneh
 vse je čudno daleč v daljavi,
 le veter nem trepeče kdo ve kje v dobravi
 in vse je kakor sen med tihim, tihim cvetjem
 in vse je kot pred sladkim, sladkim razodetjem...

Takó je moralo Mariji biti,
 ko je čakála na skrivnost globôko,
 morda na angela, na oznanjenje,
 z belo — kot na slikah je — na prsih rôko,
 zgubljena kot v večerno zarjo v hrepenenje...

2.

V takih dneh sem čudnotiha in vsak glas,
 da trepečem, me bolnó napravi,
 naslonim se na okno, zrem na vas,
 ki je kot v snu med drevjem v daljavi —
 ah, kakó jo ljubim daljo v takih dneh,
 skrivnosti tožnih daljni sen...

Naenkrat čudna me sladkost prevzame,
 opojnotajen soj ognjen...
 a oženj tih je, tih, kot so večeri
 v zarji — za hip spusti me iz objema čas,
 za hip živim v preteklosti kdo ve kateri
 daleč, daleč — in vse je, kot je nekdanj bilo.
 Ko se zbudim, že vse je v snu daljav vtonilo —
 a vsa drhtim, drhtim še od sladkosti same...

A. - R. G.:

Bez slobode.

Sjetno žice na guslama gude,
 Sjetno mjesec mršti svoje čelo,
 Sjetne mi se misli sada bude,
 Sve se sjetno oko mene svelo.

Još se sjećam, kaono u magli,
 Danka ljepih, mojih zlatnih sanja;
 A sad znadem, ne više u magli,
 Da mi svaki danak gori svanja. — —

Na hladnome stancu tužno sjedim,
 Tužno svoje oči dižem gori,
 Zdišem samo za 'nim cv'jetom svelim,
 Koj' sad gine u 'vim crnim dvorim — —

Slušam gusle, za me sjetno gude,
 Gledam mjesec, mršti čelo svoje,
 Uvijek sjetne misli mi se bude;
 Slušam... slavuj tužnu pjesmu poje. —

Sjećam te se moj pupoljče mili,
 Još dok si me mirisom opajô,
 Dok s' u meni ideali klili
 I zlaćane kule dok sam stvarô.

Možda tamo u miloj domaji
 Mladci pjesmu poje, kolo vode — —
 — Meni tužnom zakovanom raji
 Slavuj pjeva —, da sam bez slobode.

S Bogom, sancí mladosti i žića,
 S Bogom, mili o moj tužni rode,
 S Bogom i vi, najdraža mi bića,
 Ja umirem tužan — bez slobode.

ROZA VENNY:

Moj cvet.

(U Tvoj Spomenar.)

Voleh, voleh, žarko voleh
 Jedan lepi cvet,
 Stog' vrtlaru htedoh dati
 Ceo beli svet,
 Kad je hteo, moja Nine,
 Da mu krunu skine.

Al badava, moja Nine,
 Moja Nine draga,
 Pala mi gorka suza
 S dva poljupca blaga,
 Kada videh čašku milu
 Gde vene u krilu.

I sad, Nine, cveće cveta
 U mom vrtu malom,
 Al mi tuga grudi bije
 Jadom i pečalom,
 Kad se oko, zvezdâ tragom,
 Spusti vrtu dragom.

LOTYŠ:

Z zarjo večerno . . .

Z zarjo večerno
v meni se hrepenenje zbudi
in kdovekam si želi,
moje srce nemirno.

In tedaj moja duša
sanja v pokrajine zlate
in speve krilate
nadzemeljskih bitij poslušā.

In z rožami vse posejano
je moje revno, revno srcē,
ko sklepam rokē
k tihi molitvi vdano.

A. - R. G.:

Starim guslam.

Razlupane ste, vidim. —
Pretrpjele i vi ste nevolju ljuto,
Kruta vas sudba pratila dotle,
Dok niste napokon svršile u kutu.
Zapuštene ste od svijū —
Strune vam pukle, a pauk svoje
Razapeo po vama tanke je niti,
Pak zrake sunca što na vam stoje
Mislite, da će za luk vam biti.

— Slabe su za vas paučne niti,
Te zalud zrake oko vas kruže,
Vi ostajete i dalje gnjiguć u kutu
A pauk bez straha po vama puže.

I uzdišete dalje,
Jer prašina vas jede;
I plačete s kobi,
Što na vas sjede. — —

Ustrpite s', o gusle, stojte u kutu
Dok luk vam pripravim — mjesečnu zraku —

Novi i zlatni, a paučne niti
Pokidam i upletem strunu vam svak
Od zlatne kose, što vilu kiti. — —
Tad ćemo ciknut i bit će nas čuti
Visoko do zv'jezda, do neba gore.
Od naše pjesme jeknut će brda,
Rijeke zašumjet, uspijenit se more.
Bit će nam pjesma, sad jaka ko grom
Sad skromna i nježna ko dječje grudi,
Sad tiha i blaga ko ljetna noć
Sad opet silna letjet će svudi.
Letjet će tamo po kućicama skromnim
Liječiti boli, blažiti tuđu
Buditi ljude na novi danak
Radovat gospara, veselit slugu.
Pjevati ćemo suncu, ljubavi,
Pjevati ćemo našem rodu,
Pjevati ćemo o vječnoj slavi; —
Pojuć veličat ćemo slobodu.

Listnica uredništva.

M. B. i drugovima: Znete li Dostojevskog? U titanskom romanu »Braća Karamazovi« kaže šef policije o socialističkom pokretu: »Ali ima medju njima, iako ne mnogo, nekoliko osobitih ljudi: to su koji u Boga vjeruju i kršćani, a u isto vrijeme i socijaliste. Eto, tih se većma od svijū bojimo, to su strašni ljudi!« Zar se jih bojite, gospodo? Nikad ne može biti strašan, tko traži istinu.

F. Ž., Dunaj. Ustregel sem Tvoji želji. Tudi jaz sem prepričan, da je treba v borbi izbrusiti misel, ker kimanja in molka je bilo dovolj. Pozdravljen!

Mara T. u S. Neke su gospodjice samo ošišale kosu, natakale modre naočare i nazvale se komunistkinjama, pa se odmah uvjerile, da su onoga časa, kako su natakale naočare, stekle svoja vlastita »načela«. Zar je nužno i moguće, da gubimo vrijeme i snagu i ozbiljno govorimo s njima? Drugarski pozdrav!

Muren P.: Povedal sem že enkrat, da spadajo politične notice v dnevno časopisje in ne v liriko; nacijskonalistično sentimentalno solzarenje pa spada sploh v koš. Zopet ste me obsuli s kopo spodobno popisanega papirja, na katerem meče g. Wilson »strupena kopja v bedra italijanska«.

Slika je res nazornokrvava, a še bolj nazorni Vam morajo postati Župančičevi verzi:

In ti, ki rad bi pel nam: Narod moj!

Preplehek nam, piščalkar, spev je tvoj.

Zapomnite si to!

Roza Venny: Oprosti pogrški, ki se je zgodila brez moje vednosti. Iskrena Ti hvala za sodelovanje! V Mariboru na svidenje. Bog živi!

Corrige! V zadnjem zvezku je pri črticah »Invalid« in »Deklica, v črno jamo zakopana« izostalo avtorjevo ime. Spisal ju je prijatelj Jože Plot. — V istem zvezku je v članku »Do nove družbe« izpadla navedba virov: Tönnies, Die Entwicklung der sozialen Frage, Göschen 1907, in K. Kautsky, Das Erfurter Programm. — U dvobroju 4.—5. urila se nemila štamparska pogrška. Podnaslov pjesme »Veni« se glasi: »Iz ostavštine neke Bednice.« Sva prijateljska upozorenja i proteste izručiv sam korektoru i gg. slagarima s molbom, da se više brine za korektnost štampe. Time je reputacija sviju sačuvana. — Radi odsotnosti sem bil primoran odložiti uredništvo lista. To številko je uredil tov. F. Žužek. Dolžan sem zahvaliti se vsem, ki so podpirali »Zoro« z gradivom. Dosegli so, da smo kljub vsem oviram šli za korak naprej. Hvala jim! Pozdravljeni! — Janko Kralj.

Lotyš: Iz šestero Tvojih »pesmic«, ki leže pred mano, posnemam eno samo misel: Sezi vâsel! Potem bo v Tvoji pesmi življenje in resnica in misel velika. Neizmerno bi narastla draginja papirja, če bi natisnili vsako nezakonsko dete dolgega časa.

Jos. B., Požega: Za tisk pesmi niso. Sedem pesmi — hm! Za šest je število previsoko. Vendar sem te vesel, dečko mali! Je nekaj v tebi. Kaj? To bo pokazal čas. Zato pa: študiraj, čitaj, študiraj! Pesmi pa ne napiši nobene več, dokler se ti ne bo sama rodila.

Ivan Horvat: »Jesenska noč« in »Zadnji pogled« sta pesmi, polni besed. Glejte na globoko misel in vsebino in se še oglašite. To ni za tisk.

Lotyš: »Sfinga« je narodna uganka, kovanje lepo donečih besed. Piši stvari, ki jih še nismo čitali.

Jože: Ako bi »Pesem« poslal svoji ljubici, bi jo osrečil. Veliki čas ni za razpožestne pesmi, ideje jim vlivaj, velike, svet presnavljajoče! Druge so boljše in jih priobčujem. Nadziraj sam sebe. Piši malo in mnogo povej!

Vsem! Vsi doposlani rokopisi, ki niso bili priobčeni, so šli v koš, ker niso odgovarjali zahtevam »Zore«, glasila **JKDZ**. — Hočemo trdnih, načelnih, miselnih spisov! — F. Ž.

Janko Kralj, naš urednik, je pred dva mesecema nevarno in težko obolev. Zdravi se na Golniku pri Trziču na Gorenjskem. Želim mu, da ozdravi prej ko mogoče. Prenaporno delo, ki ga je vršil v Ljubljani z velikim uspehom, ga je vrglo. Vsi smo se ustrašili, ko ga je zagrabila bolezen; sedaj pa nam piše, da mu gre na bolje in da bo do jeseni najbrže popolnoma okreval. Naj Bog pomore v to!

K sklepu.

»Zora«, glasilo J. K. D. L. zaključuje svoj letnik. Obširnejša je kot je bila lani in globokeje je zasadila plug v ledino. Ako ni dosegla ideala, je iskati vzroka v tem, da je bil ta velik, a pot do njega silno naporna, ovire nepremagljive. Na nas samih je, da skrbimo zato, da pojde s prihodnjim letnikom korakoma naprej. Zato bo treba prijeti za pero, napeti možgane in odpreti srce, tovariši! Glasilo je duša pokreta, zato se mora zrceliti v njem vse naše delo; to pa je mogoče doseči edinole s sodelovanjem vseh.

Zahvaljujemo se tem potom vsem p. t. sotrudnikom, ki so prispevali po svojih močeh za naše glasilo, najiskreneje in jih prosimo, naj ostanejo še v bodoče zvesti pionirji pri velikem delu, ki čaka jugoslovansko kat. nar. dijaštvo. — Vse naročnike vljudno prosimo, da naj oprostite morebitne napake. Ostanete naj zvesti ter naj pridobe še druge naročnike. Naš glas ne sme ostati glas vpijočega v puščavi, zato širite naše glasilo! —

S tiskom so združene velike težkoče, zato se je poslednja številka toliko zakasnela.

S krščansko - delavskim pozdravom!

France Žužek,
stud. iur.

Ljubljana, dne 1. avgusta 1920.

Prodajalna
Kat. tiskov. društva
 prej H. Ničman
 Ljubljana

priporoča

svojo zalogo raznovrstnih
 molitvenikov, svetinje in
 druge devocijonalije, razne
 šolske in pisarniške po-
 trebščine ter veliko zalogo
 raznega papirja.

Stavbna pisarna
IVAN OGRIN
 Ljubljana

Gruberjevo nabrežje štev. 8

Prevzema vsa zidarska in
 druga stavbna dela. Izdaja
 strokovna mnenja, izvršuje
 načrte in proračune.

Delo solidno, po primerno
 nizkih cenah.

Vsem šolam!

Obrtna centrala za
 obnovitev po vojni
 poškodovanih krajev
 v Ljubljani

Sodna ulica štev. 11

ima v zalogi večjo množino:
 normalnih trosedežnih in
 štirisedežnih šolskih klopi,
 šolskih tabel, šolskih miz,
 obešal in ruskih računal in
 jih ponuja v nakup šolske
 oprave potrebnim šolam
 po zmernih cenah.

„Narodna knjižara“, Zagreb

poručuje svima, koji hoće, da upoznaju
 svu južnoslav. katol. štampu, nek naru-
 čuju iz „Nar. knjižare“, koja i dobavlja
 sva djela hrvatska, slovenska, srpska i
 njemačka. Ovo su vlastite naklade knjige:

Dr. Wilk: Moderni svetac . . . K	5—
L. Monnier: Povjest sv. Franje, I. i II. dio (500 strana) . . .	20—
Dr. Bauer: Theodicea . . .	12—
Dr. Bauer: Antologia . . .	12—
Zimmerman: Noetika . . .	14—
Gunčević: Zašto se katolički svećenici ne žene . . .	3'50
Harapin: Opstoji li Bog? . . .	1'50
S. Marden, prof.: Samopouzda- nje vodi k pobjedi . . .	7—
S. Marden, prof.: Volja i uspjeh . . .	8—
Grgec P.: Jugoslavenski Argo- nauti . . .	4—
Lj. Matković: „Najljepšoj među ženama“, Pjesme . . .	5—
I. Jakovljević: „Studije i Fejtoni“ . . .	4—
Ascetska knjižnica: Lehen: „Put k unutrašnjem miru“ . . .	10—
Ascetska knjižnica: Quadrupani: Bogoljubna duša u dvojicama duš. života . . .	5—
Kriješova knjižnica: Šest sve- zaka o narodnim ručnim ra- davima po . . .	2—

**Vse šolske potrebščine,
pisarniške, risalne in
pomnoževalne priprave**

ter vedno najnovejše

umetniške razglednice

kupite najbolje v papirni trgovini

Ivan Gajšek

Ljubljana, Sv. Petra cesta 2 (pri Prešernu).

Prvi in edini slovenski zavarovalni zavod je

UZAJEMNA ZAVAROVALNICA

LJUBLJANA, DUNAJSKA C. 17.

V življenskem oddelku

sprejema vsa zavarovanja, ki
se tičejo človeškega življenja,
pod najugodnejšimi pogoji. —

Zahtevajte cenike in pojasnila.

JUGOSLOVANSKA KNJIGARNA V LJUBLJANI

Homerjeva Ilijada. Fr. Omerza. I.—VI. spev	K 6—
" " " " VII.—XII. spev	" 6—
Taras Buljba. Povest. N. Gogolj. Iz ruščine prevedel Vladimir Levstik.	
Vezano	" 12—
Izlet gospoda Broučka v XV. stoletje. Češki spisal S. Čech, poslo-	
venil Stanko Svetina	" 9'60
Četrtek. G. K. Chesterton. Poslovenil Oton Župančič. Vezano	" 6—
Zapiski iz mrtvega doma. A. M. Dostojevski. Prevel Vladimir Levstik.	
Eleg. vezano	" 16'80
Vzori in boji. Po prijateljevih pismih priobčil Jože Debevec	" 14'40
Vezano	" 19'20
Njiva. Spisal Ksaver Meško	" 1'20
Izbrani spisi. Dr. Janez Mencinger. I./II. zvezek: Povesli in novele. Vez.	" 14'40
Matj. Dramatska slika v treh dejanjih. Spisal Ksaver Meško	" 9'60
Tri povesti. Grof Lev Tolstoj	" 4'80
Kazaki. Kavkaška povest. Grof Lev Tolstoj. Iz ruščine prevel Josip	
Knaflič	" 7'20
Amerika in Amerikanci. Spisal Rev. J. M. Trunk. Vezano	" 24—
Jezikovni spisi. P. Stanislav Škrabec. I.	" 4'80
" " " " II.	" 7'20
" " " " III.	" 7'20
Iz Kastelčeve zapuščine. Rokopisi Prešernovi, Kastelčevi in drugi.	
Objavil Ivan Grafenauer	" 9'60
Cirilica. Navodilo za čitanje in pisanje srbščine v cirilici	" 3'30
Poezije. Zložil S. Gregorčič. Životopis napisal Ivan Dornik. I. zvezek.	
Mala žepna oblika, elegantno vezano	" 10'80
Josip Jurčič: Spisi. Uredil dr. Ivan Grafenauer. IV. zvezek K 14'40, vez.	" 19'20
" " " " V. " " 9'60, " " 12—	